

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

Využití projektové metody při realizaci poslechových činností na MŠ
The use of the project method in the implementation of listening activities
for kindergarten

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Kateřina Hurníková, Ph.D.

Autor diplomové práce: Lenka Klinerová

Studijní obor: učitelství pro mateřské školy

Forma studia: kombinovaná

Bakalářská práce dokončena: březen, 2014

- **Anotace:**

- Tato bakalářská práce se zabývá návrhem tří projektů zaměřených především na rozvoj hudebních schopností a tvořivosti dětí předškolního věku. Hlavní témata projektů jsou inspirována přírodou – Voda, Zvířata, Stromy. Teoretický základ práce bude založen na poznatcích z oborů integrativní hudební výchovy, hudební a vývojové psychologie, pedagogiky a dějin pedagogiky.

- Klíčová slova:

- Dítě předškolního věku, hudební výchova, poslech hudby, projektová metoda

- **Anotace v angličtině**
- This bachelor thesis deals with the design of three projects focused mainly on the development of musical abilities and creativity of preschool children. The main topics of the projects are inspired by nature - Water, Animals, Trees. The theoretical basis for the work will be based on the findings from the fields of integrative music education, music and developmental psychology, pedagogy and history of pedagogy.
- **Key words:**
- Child of pre-school age, music education, music reception, project method

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Využití projektové metody při realizaci poslechových činností na MŠ

vypracoval/a pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis:

Poděkování

Chtěla bych poděkovat paní PhDr. Kateřině Hurníkové, PhD., za trpělivé, vstřícné a zodpovědné vedení mé bakalářské práce.

Mé poděkování patří i dětem a kolegyním z mateřské školy Akademie věd a učitelkám a ředitelkám zúčastněných mateřských škol. V neposlední řadě děkuji mé rodině za podporu během mého studia.

Obsah:	
ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 Vymezení pojmů.....	10
1.1 Co je projekt.....	10
1.2 Základní definice.....	11
2 Projekt ve vzdělávání.....	12
2.1 Pohled do historie.....	12
2.2 Druhy projektů.....	13
2.3 Zpracování projektu v předškolním vzdělávání.....	14
2.4 Přínos projektové metody pro současnou mateřskou školu.....	16
3 Hudební činnosti v mateřské škole.....	16
3.1 Pěvecké činnosti.....	17
3.2 Instrumentální činnosti.....	17
3.3 Hudebně pohybové činnosti.....	18
3.4 Poslechové činnosti.....	18
3.4.1 Poslechové činnosti u dětí 3–4letých.....	19
3.4.2 Poslechové činnosti ve střední věkové skupině, 4–5 let.....	19
3.4.3 Poslechové činnosti v nejstarší věkové skupině.....	19
3.4.4 Možnosti práce s poslechovou skladbou v předškolním věku.....	20
3.5 Hudební činnosti v současné praxi mateřských škol.....	21
4 Hudební klima v současné rodině.....	23
PRAKTICKÁ ČÁST.....	25
5 Výzkum.....	25
5.1 Vymezení problému.....	25
5.2 Stanovení cíle.....	25
5.3 Formulace výzkumných otázek.....	25
5.4 Metodologie výzkumu.....	26
5.5 Organizace výzkumu.....	26
5.6 Vlastní výzkumné šetření.....	27
5.6.1 Zadání a průběh.....	27

5.6.2	Vyhodnocení dotazníkového šetření v mateřských školách.....	27
5.6.3	Vyhodnocení odpovědí učitelek MŠ.....	36
5.6.4	Ověření naplnění cílů a zodpovězení výzkumných otázek.....	38
5.7	Vytvoření pedagogických projektů.....	39
5.7.1	Průběh	40
5.7.2	Shrnutí výsledků projektů a další doporučení.....	46
6	Závěr	47
7	Seznam odborné literatury:.....	48
8	Přílohy	50

Úvod

„Elementární hudba není nikdy sama: je spjata s pohybem, tancem a řečí, je to hudba, již musí každý dělat sám, do níž je zapojen ne jako posluchač, ale jako spoluhráč. Předchází vědomé tvoření, nezná velké formy ani architekturu, přináší řadové a rondové formy a ostinata. Elementární hudba je zemitá, přirozená, tělesná, pro každého naučitelná a zažitelná, dítěti přiměřená.“

Carl Orff

Téma bakalářské práce se zabývá využitím projektové metody při poslechových činnostech s dětmi předškolního věku. Cílem je zjistit hudební zázemí v současných rodinách, četnost a způsob provádění hudebních činností v mateřských školách a míru vlivu mateřské školy na postavení hudebních aktivit na žebříčku hodnot v rodinách dětí.

Já sama jsem měla štěstí, že mě hudba provázela od dětství, v jakési elementární, neplánované a ryzí podobě. Nikdo z naší rodiny neměl vyšší hudební vzdělání, každý ale absolvoval alespoň několik let výuky. A ať už to byla hra na klavír, housle nebo lekce zpěvu, v každém z nás se hudba tak nějak usadila, společná rodinná setkání byla s hudbou často spojená a jednohlasá lidová písnička byla běžnou součástí dne. Starý černý klavír v babiččině pokoji mám spojený se svými prvními hudebními pokusy, dodnes vidím milovanou babičku, jak hraje jedinou skladbu, kterou si pamatovala a kterou jsme jako děti často vyžadovaly – Na krásném modrém Dunaji.

Na vlastní kůži jsem zažila i pocit ponížení, kdy učitelka klavíru řekla mým rodičům, že již nemám pokračovat ve výuce, protože mi absolutně chybí hudební nadání. Tehdy jsem se naštěstí dostala k výbornému učiteli kytary, který mé nadání objevil a naučil mě hudbu milovat a plně prožívat.

Sama jsem se později věnovala tématu hudební a hudebně pohybové výchovy v předškolním věku, zúčastnila se dlouhodobých kurzů vedených Pavlem Jurkovičem, Libuší Kurkovou, Lenkou Pospíšilovou, Ludmilou Battěkovou a dalšími odborníky. Jsem moc ráda, že jsem se mohla zúčastnit týdenního semináře v Orffově institutu v Salzburgu, který byl pro mě velkou inspirací.

Vlastní zkušenost mě vede k potřebě připomínat rodičům malých dětí, jakou sílu může hudba mít a jak důležité místo by měla zastávat v jejich životech. V dnešní uspěchané a přetechnizované době nesmíme dovolit, aby děti hudbu nepoznaly a aby ji neuměly prožívat. Zároveň si uvědomuji, jak důležité je, aby každé dítě poznalo, že je schopno hudbu vnímat a vytvářet a jak snadné je necitlivým jednáním zavřít komukoli dveře hudebního světa nadobro. To vše byly důvody k volbě tématu mé bakalářské práce.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se zabývám objasněním pojmů projekt, projektová metoda a integrativní vyučování. V první kapitole se věnuji vysvětlení pojmů, v druhé kapitole pak jejich pojetí v historii i současnosti. Třetí kapitola je zaměřena na hudební činnosti v mateřské škole, poslechové činnosti jsou specifikovány i na základě vývojových potřeb v jednotlivých věkových skupinách dětí. Čtvrtou kapitolu jsem věnovala tématu hudebního klimatu a postavení hudby na žebříčku hodnot v současných rodinách.

Praktická část ověřuje cíl mé bakalářské práce prostřednictvím dotazníkového šetření v rodinách dětí a nestrukturovaného interview s učitelkami mateřských škol. Součástí mé práce je vytvoření návrhu tří projektů, zaměřených na poslechové činnosti a jejich uskutečnění v praxi.

Doufám, že již vyplnění dotazníku a zodpovězení mých otázek přimělo rodiče dětí i učitelky k zamyšlení, uskutečněním hudebních projektů jsem, pevně věřím, probudila zájem alespoň části zúčastněných.

Teoretická část

1 Vymezení pojmů

1.1 Co je projekt

„Zázeším projektů je idea souhrnně pojmenovatelná jako koncentrace. Koncentrace ve smyslu stanovení společných „jader“, „základů“, „situací“ či „jednoticích myšlenek“, kolem nichž by se koncentrovalo učivo.“ (Valenta, 1993, s. 2)

Přesné vymezení pojmu projekt není jednoduché, jednotliví autoři vyzdvihují důležitost různých znaků. „Při rozhodování o tom, co je projekt, rozhoduje vztah žáka k této činnosti a jeho podíl na činnosti. Důležitým momentem je odpovědnost žáka. Pokud dění ve škole vychází od učitele v tom smyslu, že učitel přinese námět, rozpracuje ho, určí poměrně přesně, co má žák dělat, organizuje detailně jeho činnost a hodnotí ji, nejde o projekt, i když téma může být sebeatraktivnější a pro dítě motivující. To, co vidíme ve škole a co je často označováno jako projekt, je z tohoto pohledu spíše integrovaným tematickým vyučováním.“ (Coufalová, 2010, s. 10)

Coufalová shrnuje základní rysy, které by měl projekt mít:

a/ Projekt vychází z potřeb a zájmů dítěte. Naplňuje dětskou potřebu aktivity, hledání nových zkušeností, poznatků, rozvíjení schopností. Rozvíjí pocit vlastní odpovědnosti a spoluodpovědnosti.

b/ Projekt vychází z konkrétní, aktuální situace. Nemusí se omezovat na prostor školy, ale mohou se do něho zapojit například rodiče nebo širší okolí.

c/ Projekt je interdisciplinární.

d/ Projekt je především podnikem žáka. Řídící role učitele se mění na roli konzultační.

e/ Práce žáků přinese konkrétní produkt, potvrzení smyslu učení. Důležité je zdokumentování projektu, vytvoření určitého výstupu, kterým se účastníci prezentují ve škole nebo mimo ni.

f/ Projekt se zpravidla uskutečňuje ve skupině. Práce na projektu je přirozeným propojením činností dětí ve smysluplné týmové práci.

g/ Projekt spojuje školu s širším okolím. Napomáhá začlenění školy do života obce nebo širší společnosti. (Coufalová, 2010)

S ohledem na věk, schopnosti a zkušenosti dětí předškolního věku, pracujeme v mateřské škole tedy spíše s integrovanými bloky učiva. V této práci se ale budeme snažit o to, abychom splnili alespoň část požadavků na projektové vyučování, a budeme tedy zamýšlené integrované bloky nazývat projekty.

1.2 Základní definice

Definice projektu podle W. H. Kilpatricka: „Projekt jest určité a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žákovi tak, aby se mu zdál životně důležitý tím, že se blíží ke skutečné činnosti lidí v životě.“ (Valenta, 1993, s. 4)

S pojmem projekt souvisí projektová metoda. V pedagogickém slovníku je definována takto: „Vyučovací metoda, v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých témat (projektů) a získávají zkušenosti praktickou činností a experimentováním. Projekty mohou mít formu integrovaných témat, praktických problémů ze životní reality nebo praktické činnosti vedoucí k vytvoření nějakého výrobku, výtvarného či slovesného produktu.“ (Průcha, 2008, s. 226) J. F. Hosic uvádí: „Výrazu projektová výchova lze užíti o učení tehdy, když individuum či skupina pojme záměr, jehož uskutečnění navozuje změny v jeho (jejich) vědění, zvycích či vztazích.“ (Coufalová, 2010, s. 10)

Projektové vyučování je vyučování založené na projektové metodě.

Integrovanou výukou nazýváme výuku realizující mezipředmětové vztahy a spojení teoretických a praktických činností v těchto hlavních formách: v integrovaných předmětech nebo kurzech, formou modulů nebo témat zařazovaných jako součást více předmětů, formou projektů spojujících poznatky z více předmětů s praktickými zkušenostmi a produktivními činnostmi nebo v podobě integrovaných dnů, kdy celá škola realizuje jedno společné téma. (Průcha, 2008)

2 Projekt ve vzdělávání

Projekt – slovo, které slyšíme v poslední době ve vztahu k vyučování a vzdělávání velice často. U konzervativnějších učitelů vzbuzuje často nelibost a obavy z neznámého. Projektové vyučování přitom zdaleka není novinkou posledních desetiletí.

2.1 Pohled do historie

Pojmy projektová metoda, projektová výuka, projekt ve vztahu k pedagogice a škole jsou spojeny především s teorií a praxí reformního hnutí, hnutí za novou výchovu na přelomu 19. a 20. století. Reformátoři kritizovali nedostatky tehdejšího školního vzdělávání, hájili ideu humanizace a demokratizace ve vzdělávání.

Například H. Kasíková ale poukazuje na uplatňování kooperativních přístupů ve vyučování mnohem dříve. Již ve spisech řeckých filosofů, později v dílech křesťanských autorů středověku i renesance a baroka (u nás J. A. Komenský) nacházíme ideu spolupráce s cílem zvládnutí učební látky. Nelze opomenout spisy J. J. Rousseaua (Francie), J. Locka (Anglie) a T. Jeffersona a B. Franklina (USA). (Kasíková, 1997)

Odborná literatura považuje za hlavního představitele a tvůrce teoretického rámce projektové metody Johna Deweye, představitele progresivní výchovy založené na teorii pragmatismu. Dewey chápe dítě jako komplexní bytost, uvádí je do situací přiměřených jeho věku a blízkým situacím, se kterými se setká v dospělosti. Usiluje o to, aby si dítě přálo se učit. Aby dítě mělo potřebu učit se, mělo by vědět, proč se učí. Učivo proto nemůže být uměle vykonstruované, ale mělo by vycházet ze situací, které dítě zná ze života. Orientace na dítě u Deweye ale neznamena, že se vyučování zcela podřídí zájmům dítěte, nikdy se nedostal na pozici krajního pedocentrismu, neodmítal tradiční vyučování. Dewey prosazoval tzv. činnou školu, učení konáním „learning by doing“ se stalo heslem jeho snažení. Dewey sám nepoužíval označení „Projektová metoda“, ale položil teoretický základ této metody. V jeho laboratorní škole se učivo seskupovalo podle konkrétních úkolů ze života dětí (stavba domu, pěstování rostlin apod.)

Myšlenky Deweye uvedl plně do praxe William Heard Kilpatrick, který v roce 1918 publikoval studii o projektové metodě (The Project Method). Zdůraznil význam zájmu dětí a navrhl koncentrovat učební látku v projektech. Projekty se vztahovaly

k životu žáků a k jejich potřebám. Kilpatrickovi nešlo o zvládnutí učiva z hlediska obsahu jednotlivých předmětů, ale především o rozvoj osobnosti dítěte.

Změna metod práce a změna organizace školy byla příznivě přijata, projektová metoda byla používána na mnoha amerických školách. Objevily se ale i kritické ohlasy, které upozorňovaly na přecenění postojů žáků a podcenění kognitivního učení. Po druhé světové válce došlo v USA k rozkolu i mezi stoupenci projektové metody. Kilpatrick se ocitl až na pozici krajního pedocentrismu, přístup Deweye byl střízlivější. V padesátých a šedesátých letech minulého století se v USA začaly prosazovat snahy o větší řád ve vyučování, o více soustavnosti a systematičnosti. Po období, ve kterém byl v centru pozornosti žák, zákonitě přichází vychýlení na druhou stranu. (Coufalová, 2010)

Americká pragmatická pedagogika měla odezvu i v zámoří a ovlivnila také vývoj pedagogiky u nás. Projektovou metodu v naší zemi propagoval především Václav Příhoda, Jan Uher, Stanislav Vrána, metoda byla v různých podobách uplatňována v tzv. pokusných školách, které ověřovaly nové přístupy ke vzdělávání.

Pro předškolní výchovu je důležitý zejména důraz na změnu postoje k dítěti, založený na přesvědčení, že dětství má hodnotu samo v sobě a není stavem přechodným. Příznivci hnutí za novou výchovu žádají pro dítě pochopení, respekt, lásku a trpělivou vlídnost v přijetí dítěte takového, jaké je. Hlavními iniciátorkami reformy předškolní výchovy a vzdělávání byly Ida Jarníková v Čechách a Anna Süsová na Moravě. (Opravilová, Kropáčková, 2005)

Ke znovuobjevení projektové metody u nás došlo v souvislosti se snahou o transformaci školství po roce 1989. Projektová metoda se jeví především jako způsob koncentrace učiva. J. Kašová charakterizuje projekt jako integrované vyučování, které staví před žáky jeden nebo více konkrétních, smysluplných a reálných úkolů. (Kašová, 1995)

2.2 Druhy projektů

W. H. Kilpatrick rozlišuje projekty podle účelu na projekty:

- a/ které se snaží konstruovat myšlenku nebo plán do vnější formy
- b/směřující k estetické zkušenosti
- c/ usilující o řešení problému, otázky

d/ vedoucí k získání nové dovednosti

Podobně J. F. Hosic dělí projekty na:

a/ problémové

b/ konstruktivní

c/ hodnotící

d/ drilové

Projekty můžeme rozlišovat také podle navrhovatele na

a/spontánní – vznik na základě potřeb a zájmů dětí

b/ uměle připravené, vnesené do práce učitelem, lektorem

c/tzv. mezityp – vycházející z pozice jedné, ale korigované druhou stranou

Dále můžeme projekty dělit podle místa konání na školní, domácí, malé, velké (se zapojením širší veřejnosti, s výstupem, který ovlivní okolí...)

Projekty mohou být krátkodobé, dlouhodobé, realizace může probíhat několik měsíců nebo být náplní celého školního roku.

Dle počtu žáků dělíme projekty na individuální, skupinové, třídní, celoškolské.

Ve školním vyučování je důležité i dělení týkající se koncentrace učiva. Projekty mohou probíhat v rámci jednoho či několika příbuzných předmětů, ale i formou časově omezené likvidace předmětové struktury v dané škole. (Valenta, 1993) V praxi mateřské školy je integrace všech složek výchovy natolik zavedená, že není třeba podnikat velké změny při organizaci projektů.

2.3 Zpracování projektu v předškolním vzdělávání

Většina odborné literatury se věnuje projektu, projektové výuce až ve vztahu k primárnímu a sekundárnímu vzdělávání. Specifika výchovně vzdělávacího procesu a způsob organizace činností v mateřské škole však nabízí široký prostor pro uplatnění pedagogického projektu. Projektovou výukou v předškolním vzdělávání se zabývala I. Brtnová Čepičková (2007), podle níž děti společně s učitelkou v rámci projektové výuky řeší úkoly souhrnného charakteru, řeší projekt. Projekt je variantou projektové výuky, vyznačuje se však určitými rysy - aktualizuje školní podněty ve vazbě na prostor, čas a obsah a vnáší společenskou relevantnost, protože nabízí řešení využitelná i mimo školu, v reálném prostředí. Dítěti poskytuje prostor pro realizaci potřeb a zájmů,

podporuje jeho odpovědnost a spoluodpovědnost za práci, motivuje ho k aktivitě, umožňuje mu celistvé poznání (je interdisciplinární), přináší seberegulaci při učení (dítě samo volí tempo a rozsah práce) a rozvíjí jeho kompetence, dovednost řešit problém, učí překonávat překážky. Projektová výuka využívá týmové spolupráce, ovlivňuje rozvoj sociálních dovedností, socializaci dítěte a jeho komunikační dovednosti a schopnosti. Významným prvkem je změna rolí, učitelka se dostává do role poradce, zatímco dítě se, vnitřně motivováno, zapojuje do řešení projektu. Učitelka je motivována k novému pohledu na dítě a k uplatňování netradičních metod. Pedagogický projekt směřuje k vytvoření konkrétního výsledku – produktu. (Brtnová Čepičková, 2007)

Přestože pro vzdělávání dětí v mateřské škole může vzniknout projekt na téma vycházející od dětí, všechna další postupná opatření jako např. informační zdroje, obsah činností, zabezpečení pomůcek a spotřebního materiálu, organizační a metodické zajištění, případný výběr partnerů musí promyslet a sestavit ve smysluplný a pro děti zajímavý a obohacující projekt učitelka. Při projektování by měla respektovat zásady edukačního projektování – jasně vymezit hlavní cíl, tzn. přesně formulovat, čeho chce projektem dosáhnout, co chce u dětí rozvinout, podpořit, co je chce naučit; měla by respektovat variabilitu zaručující pestrost, rozmanitost a možnost provádět v průběhu projektu změny a nezapomínat na expandibilitu projektu s možností jeho rozvíjení v průběhu realizace se zachováním plnění stanoveného hlavního cíle. Zásada reálnosti zaručuje, že vše v projektu je uskutečnitelné v daných podmínkách, že jsou k dispozici všechny potřebné pomůcky, vše je organizačně zajištěné a účelně promyšlené; účelnost pak zajišťuje takové teoretické propracování projektu, které je svým rozsahem odpovídající potřebám tématu a jeho záměru. Systémovost projektu zaručuje kompatibilitu všech projektových prvků a vazeb mezi nimi a zásada postupného řešení přináší požadavek řešit vše od známého k neznámému, od jednoduchého ke složitějšímu. (Burkovičová, 2008)

S. Kořátková (2008) také charakterizuje projekt ve vztahu k předškolnímu vzdělávání. Podtrhuje zaměřenost na téma se soustředěním na jeho určité jádro, které určuje obsah výuky a výchovně vzdělávací cíle a směřuje k vytvoření faktického

výstupu – produktu, který vzniká jak individuálním přínosem každého dítěte, tak i spoluprací. Projekt je tvořen z různých vzdělávacích oblastí, vytváří integrovaný celek; má základ v činnostech dětí, které vycházejí z jejich zkušenosti, nabízí využití individuálních aktivit i skupinového kooperativního učení a motivuje děti k poznávání a učení, protože nabízí problémy, klade otázky, umožňuje zkoumání. Autorka zdůrazňuje přitažlivost činností, možnost všestranné aktivity, nabídky tvořivosti i společných zážitků.

Úspěšnost projektu v mateřské škole závisí na pečlivé přípravě učitelky. V předškolním vzdělávání hovoříme o projektování z hlediska učitelky, i když může při plánování a tvorbě využít spolupráce s dětmi a rodiči. (Brtnová Čepičková 2007)

2.4 Přínos projektové metody pro současnou mateřskou školu

Snahou o naplnění požadavků projektového vyučování poskytuje učitel svým svěřencům více příležitostí k samostatnosti, učí je řešit problémy, spolupracovat s ostatními, podporuje tvořivost, intuici a fantazii, ale také učí odpovědnosti, vnitřní kázi a toleranci. Učiteli přináší projektové vyučování řadu nových podnětů a možnost seznámit se blíže s každým žákem.

Současné pojetí předškolního vzdělávání v souladu s RVP PV, v kontrastu s dřívějším Programem výchovné práce a jeho izolovanými výchovnými složkami, přímo vybízí k integrativnímu vyučování, k využití projektové metody i v mateřské škole.

Dalším z důvodů využití projektové metody u předškolních dětí je zviditelnění mateřské školy, možnost zvýšení kvality spolupráce s rodinou a dalším okolím. Prezentace výsledků projektu, ať už formou koncertu, vystoupení dětí nebo výstavy fotografií či promítnutí filmu je jistě dobrou vizitkou každé organizace.

3 Hudební činnosti v mateřské škole

„V každodenní praxi je hudební výchova uskutečňována prostřednictvím souboru vzájemně se podmiňujících a prolínajících hudebních činností.“ (Zezula 1990, s. 46)

Patří sem činnosti pěvecké, instrumentální, hudebně pohybové a poslechové.

3.1 Pěvecké činnosti

Jsou základem hudebně výchovného procesu. Pro děti předškolního věku jsou zpěv a pohybové hry nenahraditelnou činností a osvěžením. Rozvíjejí smysl pro krásu zpěvu, dávají základy pěveckých dovedností a kultivují mluvní a zpěvní projev dítěte. K základním způsobům hudebně výchovného působení v rodině i mateřské škole patří: často dítěti zpívat, volit nápěvky a písně, které dítě dokáže brzy samo opakovat; dávat dítěti příležitost k vlastnímu hlasovému uplatnění, podporovat první pokusy, hru s hlasem; dítě se zájmem poslouchat a povzbuzovat. Hudební rozvoj dítěte předškolního věku má dvě charakteristické zvláštnosti, které musíme brát v úvahu při provádění pěveckých činností v mateřské škole.

1/ Rozvoj základních hudebních schopností (tonální citění, hudební představy, rytmická schopnost) probíhá souběžně s dovedností zpěvu. Dítě se učí písničku a zároveň se učí ovládat svůj hlasový aparát.

2/ U jednotlivých dětí však tento rozvoj probíhá různě rychle, u nadaných dětí proběhne již v předškolním období, u některých dětí probíhá volněji a končí někdy až kolem osmého, devátého roku. (Janovská, 1990)

3.2 Instrumentální činnosti

Instrumentální hra pomáhá urychlit hudební vývoj dítěte. Vychází z přirozené hravosti dětí, podporuje improvizaci, hru se zvuky. První instrumentální hra dítěte vychází z přirozené potřeby pohybu. Práci s nástroji předchází přirozené pohyby doprovázející deklamaci říkadel nebo jednoduché pohybové hry. Patří sem chůze, běh v rytmu, pohupování, hra na tělo – tleskání, pleskání. Postupně dětem nabízíme jednoduché hudební nástroje, nejprve rytmické (dřívka, bubínek, tamburína, triangel, chřestidlo, činelky, rolničky), později i melodické (zvonkohra, xylofon, metalofon). Pro zpestření činností poskytneme dětem přírodniny (kamínky, oříšky, dřívka) i další netradiční předměty vydávající zvuk (víčka z pet lahví, skleněné kuličky, knoflíky). Výbornou náhražkou při nedostatku bubínků jsou nafukovací balonky nebo větší plastové nádoby). Základní metodika pro provádění instrumentálních činností je uvedena např. v České Orffově škole.

3.3 Hudebně pohybové činnosti

Jsou typickým projevem reakce na hudbu u dětí předškolního věku. Propojení hudby a pohybu vede u dětí k hlubšímu estetickému prožitku, rozvoji rytmického cítění, schopnosti improvizace, podporuje ladný a estetický způsob pohybu. K základním prostředkům hudebně pohybové výchovy v mateřské škole řadíme: elementární pohyb s rytmickou deklamací, pohyb s hudebním doprovodem, lidové taneční hry, taneční hry umělé a jiné drobné formy. Vedle tradičních lidových her, z nichž mnohé jsou uvedeny ve zpěvníku pro mateřské školy Malým zpěváčkům, nalezneme inspiraci například v publikacích Libuše Kurkové – Hudebně pohybové hry v mateřské škole, Říkáme si, zpíváme si, hrajeme a tančíme.

3.4 Poslechové činnosti

„Poslechová činnost je primární činností v mateřské škole, protože umožňuje vstup hudby v psychiku dítěte. Důležitá je její integrace s ostatními hudebními nebo jinými estetickovýchovnými složkami. Poslech hudby totiž vybízí děti k různým činnostem, např. vyjadřovat pocity z poslechu slovem, zpěvem nebo pohybem. Děti se postupně seznamují s jednoduchými písňovými formami, instrumentálním doprovodem, charakteristikou orchestrální nebo sólové instrumentální skladby. Rozšiřují si tak dosavadní hudební vědomosti a vyvolávají hudební představy, které je často spontánně podněcují k nápodobě nebo vlastní tvořivosti.“ (Kodejška, 1989, s. 29)

Dítě v počáteční fázi svého hudebního vývoje vnímá především zpěv, jednoduché popěvky, k nimž se brzy připojuje broukáním či pohybovou reakcí. Pro analýzu poslechových činností nesmíme opomenout stránku sluchovou, ale také emocionální. Hudba se stává zdrojem hlubokých citových zážitků, prohlubuje citový vztah dítěte k osobě, která s ním hudební činnosti provádí.

Systematickým poznáváním výrazových prostředků hudby (tempo, dynamika, rytmus, linka melodie) vedeme dítě k uvědomělému poslechu, při kterém má hudba upoutat pozornost, vést k aktivnímu sledování a tím vyvolat zvláštní psychický stav, který můžeme nazvat estetickým zážitkem. Kvalita prožitku závisí na schopnosti dítěte reagovat vlastními pocity na hudební vyjadřovací prostředky slyšené skladby.

V předškolním věku má poslech hudby své specifické požadavky. Vycházejí z přirozených potřeb dítěte a musí být založeny na činnostním základě, s komplexním využitím hudebních i nehudebních činností.

3.4.1 Poslechové činnosti u dětí 3–4letých

Vnímání hudby u nejmladších dětí má spontánní, aktivně sluchově motorický ráz. Poslechové činnosti jsou nejčastěji spojovány s pohybem. Hudba dítě podněcuje ke spontánním pohybovým reakcím - kývání, pohupování, tleskání, podupy, tanec... Ve věku tří let jsou pro dítě nejvhodnější formou poslechu jednoduché popěvky, melodie, které najdeme zejména v lidových písních. Živý zpěv matky, později učitelky v mateřské škole, je pro dítě nejpřirozenější.

3.4.2 Poslechové činnosti ve střední věkové skupině, 4–5 let

Děti ve věku 4–5 let již začínají vnímat některé výrazové prostředky hudby, rozlišují hudbu tichou, hlasitou, rychlou, pomalou, umí rozlišit vysoké a nízké tóny. Soustředěný poslech trvá zatím stále krátkou dobu, hlavní formou poslechu je stále zpěv učitelky, její hra na hudební nástroj. Krátké reprodukované skladby, které je vhodné zařadit v propojení s aktivní činností dětí (pěveckou, pohybovou, instrumentální), se zaměřují především na výrazné kontrasty v melodii, rytmu, tempu či hudební struktuře skladby.

3.4.3 Poslechové činnosti v nejstarší věkové skupině

Cílem poslechových činností u 5-6 letých dětí je již poznávat a srovnávat některé elementární prostředky hudby. Učíme děti porozumět rozdílům v tempu, dynamice, učíme rozlišovat různé hudební žánry. To vše v poslechu i ve vlastním pěveckém či hudebním vyjádření. Vhodné je zařazení krátkých skladeb s výraznými kontrasty, poslech probíhá aktivní formou.

Děti by se měly začít seznamovat s dalšími hudebními nástroji, učit se postupně rozlišovat barvu zvuku, nejvhodnější formou je samozřejmě živé představení nástrojů, kdy děti nejen slyší, ale i vidí nástroj i způsob, jakým na něj hráč hraje. Pro mateřské školy je velice vhodné zařadit koncerty dětí ve spolupráci s místní základní uměleckou školou. Dětský interpret je pro dítě zajímavý a při vhodné organizaci s přiměřenou aktivizací malých posluchačů může být takové představení velice přínosné.

Vhodnou poslechovou průpravou je zařazení poslechu stejných melodií, nejlépe dětem známých písní, v provedení různých nástrojů. Střídání živě hrané melodie s ukázkami stejné melodie v provedení malého orchestru je další formou podporující posluchačské schopnosti dětí.

3.4.4 Možnosti práce s poslechovou skladbou v předškolním věku

Rozhodující roli v poslechových aktivitách dětí hraje přiměřenost poslouchané hudby, způsob předvedení a způsob práce se skladbou. Nejsilnější estetický zážitek vyvolá živé provedení hudby, kdy dítě vnímá nejen akustické ale i vizuální vjemy. Nejčastější formou poslechu, se kterou se dítě setkává v mateřské škole, je zpěv učitelky, zpěv dětí, instrumentální hra učitelky nebo jiné osoby, popřípadě profesionálního hudebníka, vokální a instrumentální koncerty pro děti apod. Pro návazné činnosti v mateřské škole využíváme i reprodukovanou hudbu.

„Poslech hudebního díla má být pro děti pramenem hudebního i emocionálního zážitku, prostředkem k poznávání hudby, ke zkvalitňování estetického vnímání a k rozvoji posluchačských dovedností.“ (J. Zezula, 1990, s. 143)

Poslechové skladby mohou být doplňkem, ale také středem našeho hudebněvýchovného snažení. Různé způsoby poslechu jsou dány nejen charakterem skladby, ale hlavně cílem, který jsme si vytyčili pro jednotlivé poslechové činnosti. Skladby by měly být orientované na prvky, které jsou spojeny se zážitky dětí, vycházejí z dětského prostředí. Velice důležitý je kvalitní přednes, předvedení skladby. Poslech skladby se zařazuje opakovaně, nejlépe rozmanitým, vždy jinak zaměřeným způsobem, který podporuje aktivitu dětí a udržuje jejich zájem. U posluchačů předškolního věku většinou nedochází ke správné a komplexní představě poslouchané skladby již při prvním setkání, ale postupně. Vhodnou motivací směřujeme pozornost dítěte určitým směrem. Například na barvu jednotlivých nástrojů, rozlišení žánru skladby, k reakci na změny rytmu, výšky, dynamiky... Podobné úkoly podporují dětskou fantazii, zvědavost a vyvolávají potřebu aktivní tvořivosti.

Práci s poslechovou skladbou můžeme provádět více způsoby.

1/ Děti se nejprve, po krátké motivaci, seznámí se skladbou. Další činnosti navazují na poslech, jsou inspirovány zážitky dětí. Tento postup jsme uplatnili v projektu „O Jabloňce“.

2/ K poslechu skladby docházíme opačným postupem. Děti si nejprve hrají s jednotlivými výrazovými prostředky, prakticky si vyzkoušejí hudební materiál a až v závěru dojde k poslechu skladby.

Tento postup jsme zvolili u projektů „Plave rybka po rybníčku“ a „Na návštěvě u zvířátek“.

3.5 Hudební činnosti v současné praxi mateřských škol

Současný RVP PV dává dostatečný prostor integrativní hudební výchově, krátkým i dlouhodobějším projektům. Učitelky mohou přizpůsobit časový i organizační plán. Otázkou ale je, do jaké míry jsou současné učitelky mateřských škol orientovány v metodice hudební výchovy, zda dětem interpretují hudbu samy (ať už se jedná o zpěv nebo hru na hudební nástroj) nebo zda používají hudbu reprodukovanou. V době, kdy z mnoha domovů mizí společný zpěv a muzicírování a kontakt s hudbou se často omezuje na tzv. zvukovou kulisu v pozadí běžného chodu domácnosti, je, podle našeho názoru, velice důležité, zprostředkovat setkání s hudbou v mateřské škole. Na základě aktivního, hravého prožívání mohou děti najít cestu k dalším hodnotným prožitkům.

M. Kodejška zdůrazňuje potřebu kvalitního hudebního vzdělání pedagogů a získávání dalších zkušeností. Mezi náměty pro zkvalitnění hudební výchovy v mateřských školách uvádí v oblasti poslechových činností například zlepšit hudební připravenost pedagogů, volit zábavnou, aktivní formu poslechu, opakovat pro děti zajímavou formou, s obměnami, věnovat čas hodnocení aktivit učitelkou i dětmi, před nástupem do ZŠ učit rozlišit melodii písně, naznačit pohyb melodie a další náročnější činnosti. V oblasti pěveckých činností neopomíjet dechová cvičení, učit děti prodloužit výdech, zapojovat rytmicko-melodická průpravná cvičení při přípravě hlasového rozsahu pro jednotlivé písně, přitažlivě motivovat. Učitelka má zvážit vhodný výběr písní. V oblasti instrumentálních činností, kam patří hra na tělo, na Orffovy nástroje, činnosti rozvíjející rytmické cítění, má učitelka dbát zejména na posloupnost činností, u nejstarších dětí je již možné zařazovat i hru na melodické nástroje, uplatnit přede hry,

mezihry, dohry k písniím apod. V hudebně pohybových činnostech pak má pedagog dbát na posloupnost, zpřesňovat koordinaci hudby a pohybu a věnovat pozornost zajištění vhodných prostorových i technických podmínek. (Kodejška, 2002)

A. Tichá (2005) upozorňuje na úskalí neodborného vedení dětí v mateřské či základní škole. Jako nejčastější chybu uvádí zpěv učitelky i dětí v nízkých hlasových polohách a příliš hlasitý klavírní doprovod, který překrývá zpěv dětí.

4 Hudební klima v současné rodině

„Matka, která si zpívá, vyzařuje pohodu, klid a spokojenost a ovlivňuje tak atmosféru v rodině, jež v těšení očekává příchod děťátka spolu s ní.“ (Jurkovič, 2012)

Dříve všudypřítomný zpěv z většiny domovů téměř vymizel. A. Tichá hledá příčiny časté nezpěvnosti dětí převážně v rodinném prostředí. Dnešní maminky dětem nezpívají, děti se častěji než s jednohlasým, emočně zabarveným zpěvem matky setkávají s neosobní reprodukovanou hudbou, v níž se nedokáží zorientovat. V rodinném prostředí se málo podporuje zpěv dětí, spontánní dětský zpěv ve vyšší hlasové poloze je pro rodiče často rušivý a nežádoucí. Pokud děti nezpívají, tzn. neprocvičují vyšší hlasovou polohu, ale používají nižší, mluvní hlasovou polohu, jejich hlas postupně ztrácí jas, lehkost a nakonec i schopnost tvořit vyšší tóny. Také nesprávné pěvecké vzory a pasivní přijímání hudby vede u dětí k tomu, že přestanou správně používat hlas. (Tichá, 2005)

Hudební klima v rodinách bylo tématem výzkumů z 80.-90. let minulého století, prováděných M. Kodejškou a jeho spolupracovníky.

Vyzdvihuje se zde význam rodinné výchovy a nacházení dalších cest ke spolupráci se školou, např. formou poskytování hodnotných inspirací. Vztah k hudbě se utváří od nejtělejšího věku dítěte, záměrné působení rodičů a výběr umělecky hodnotné hudby mají v rozvoji hudebního vědomí dítěte pozitivní vliv. Zaměstnanost rodičů, častá únava nebo i pohodlnost, podcenění rodinné výchovy, ale i nedostatek kontaktů s prarodiči vedou k zanedbání hudební výchovy v rodinách. Mateřské školy se potýkají s přílivem dětí hudebně nerozvinutých, k upevnění hudebních činností však nestačí provádění hudebních aktivit v mateřské škole, hudebnost dětí je třeba ovlivnit již v rodinném prostředí.

Výzkum struktury hudebních zájmů rodičů ukázal na souvislost vyššího všeobecného vzdělání s výběrem hodnotnějších žánrů hudby, kontakty rodičů s hudbou byly omezené, operní představení nebo koncerty umělecké hudby navštěvovalo jen 10 % rodičů, většina měla vlastní diskotéku či fonotéku, dále poslouchala převážně populární hudbu z komunikačních prostředků.

Společný zpěv rodičů a dětí, hudebně pohybové projevy a muzicírování v rodinách, bohatě zastoupené v dřívějším rodinném životě, zcela nevytizelo ani v dnešní době, vyskytuje se však jen v přibližně 10 % zastoupených rodin. Komplexní přístup k rozvoji hudebních dovedností dětí autoři zachytili jen u 2 % rodin. Největší pozornosti se těší zpěv, ostatní hudební aktivity jsou v rodinách zanedbávány. Není tak respektován požadavek komplexní hudební výchovy v rodině.

Z výzkumu vyplývají náměty pro zkvalitnění hudebního klimatu v rodinách. Cílem by mělo být předat rodinám nabídku kvalitních akcí a hudebních nosičů, spolupracovat s rodiči, aktualizovat nabídky aktivit, podporovat vznik hodnotných hudebních programů pro dospělé i děti, dostupné programy podrobovat kritice. Hlavním úkolem všech těchto aktivit je podpořit vyvážení materiálních a duchovních hodnot. (Kodejška, 2002)

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Výzkum

V praktické části bakalářské práce se zabývám výzkumným pedagogickým šetřením v oblasti hudebněvýchovného působení v mateřských školách a rodinách předškolních dětí.

5.1 Vymezení problému

Ve své práci jsem se zaměřila na získání informací o přístupu učitelek několika mateřských škol k provádění hudebních a zvláště poslechových činností s předškolními dětmi. V rámci výzkumného šetření zjišťuji, jak často probíhají hudební činnosti, zjišťuji způsob práce s poslechovou skladbou, dále se zajímám o hudební zázemí v rodinách dětí a souvislost mezi zájmem rodičů o hudební aktivity a způsobem jejich provádění v mateřské škole. Součástí mé práce je vytvoření návrhů tří projektů zaměřených na poslechové činnosti v mateřské škole.

5.2 Stanovení cíle

Hlavním cílem výzkumu je zjistit míru využití projektové metody při poslechových činnostech a její vliv na vnímání hudby ze strany dětí a rodičů v několika mateřských školách.

Z hlavního cíle vyplývají dílčí cíle:

Ověřit, zda může rozšířené využití integrovaných hudebních činností ovlivnit míru zájmu rodičů o hudební vzdělání dítěte.

Prozkoumat způsob a frekvenci provádění poslechových činností na několika mateřských školách.

Zjistit názory rodičů na estetické aktivity a získat povědomí o hudebním zázemí v rodinách.

5.3 Formulace výzkumných otázek

Hlavní výzkumnou otázkou se ptám, zda je možné využitím projektové metody v hudebních činnostech změnit pohled na význam hudby v rodinách dětí.

Dílčí výzkumné otázky:

Může využívání integrativního vyučování, projektové metody ovlivnit zájem rodičů o hudební činnosti?

Jsou metody integrativního vyučování, využití projektové metody běžné a v dostatečné míře používané při poslechových činnostech v mateřských školách?

Jaké je hudební zázemí v současných rodinách?

Na jaké místo v žebříčku svých hodnot staví rodiče estetické aktivity ve vztahu ke vzdělávání svých dětí?

5.4 Metodologie výzkumu

Výzkum budu provádět formou dotazníkového šetření. Dotazníky budou určeny rodičům dětí, obsahují z velké části uzavřené otázky, v menší míře pak otázky polouzavřené a otevřené.

Další výzkumnou metodou bude nestrukturované interview s učitelkami mateřských škol, jehož cílem bude zjistit způsob provádění hudebních a hlavně poslechových činností.

Součástí bakalářské práce bude vytvoření návrhu a realizace tří pedagogických projektů, zaměřených na využití projektové metody při realizaci poslechových činností.

5.5 Organizace výzkumu

Dotazníky budou rozdány rodičům dětí ze tří pražských mateřských škol. Státní MŠ Hřibská a MŠ Juárezova jsou profilovány jako školy zaměřené na estetickovýchovné, zvláště pak hudební aktivity. Soukromá mateřská škola Akademie věd (dále označovaná jako MŠ AV) je bez speciálního zaměření, hudební činnosti zde dosud nebyly výraznější součástí aktivit.

Uskutečním nestrukturované interview s učitelkami těchto škol, odpovědi si budu průběžně zaznamenávat a vyhodnotím je ve vztahu k oběma typům mateřských škol.

Projekty proběhnou v MŠ Akademie věd ČR, kde v současné době pracuji. Projekty budou začleněny do školního vzdělávacího programu.

5.6 Vlastní výzkumné šetření

5.6.1 Zadání a průběh

Rodiče v MŠ AV jsem požádala o vyplnění dotazníků osobně na třídní schůzce. V ostatních MŠ jsem o administraci požádala ředitelky, které dotazník využily zároveň pro vlastní šetření v rámci MŠ. Návratnost dotazníků byla přibližně 80% v MŠ AV, celkem jsem zde získala odpovědi od 12 respondentů, 60% v ostatních MŠ, zde celkem odpovědělo 39 respondentů. Administrace dotazníků proběhla na konci září 2013.

Interview jsem prováděla v prostorách jednotlivých mateřských škol, v MŠ AV se dvěma učitelkami, MŠ Hřibská s ředitelkou a dvěma učitelkami, v MŠ Juárezova s ředitelkou, rozhovory proběhly v prosinci 2013.

Navrhované projekty jsem realizovala v Mateřské škole Akademie věd ČR, v prvním pololetí školního roku 2013/14, s dětmi ve věku 4-6 let. Projekt „O jabloňce“ proběhl v říjnu 2013, „Plave rybka po rybníčku“ na konci listopadu 2013 a „Na návštěvě u zvířátek“ v únoru 2014.

5.6.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření v mateřských školách

Vzhledem ke srovnatelným výsledkům obou mateřských škol zaměřených na hudební činnosti budu při vyhodnocení dotazníků i interview zmiňovat pouze dvě skupiny respondentů, učitelky, rodiče a děti z mateřské školy bez speciálního zaměření (MŠ AV) a učitelky, rodiče a děti z mateřských škol s hudebním zaměřením.

Přehled výsledků dotazníkového šetření v rodinách dětí

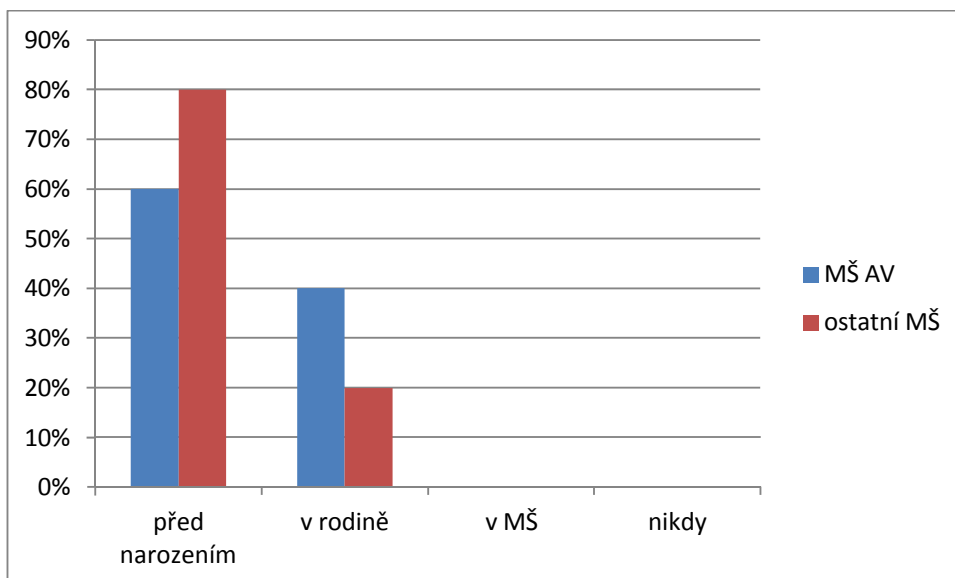
Věk dětí: 2–7 let

Pohlaví dětí: 60 % dívky, 40 % chlapci

Dotazník vyplňovaly v 90 % matky, v 10 % otcové dětí

- Kdy se podle Vás vaše dítě poprvé setkalo s hudbou?

MŠ bez speciálního zaměření	MŠ zaměřená na hudební aktivity
již před narozením – 60 %	již před narozením – 80 %
od malička v rodině – 40 %	od malička v rodině – 20 %
v mateřské škole	v mateřské škole
nikdy	nikdy

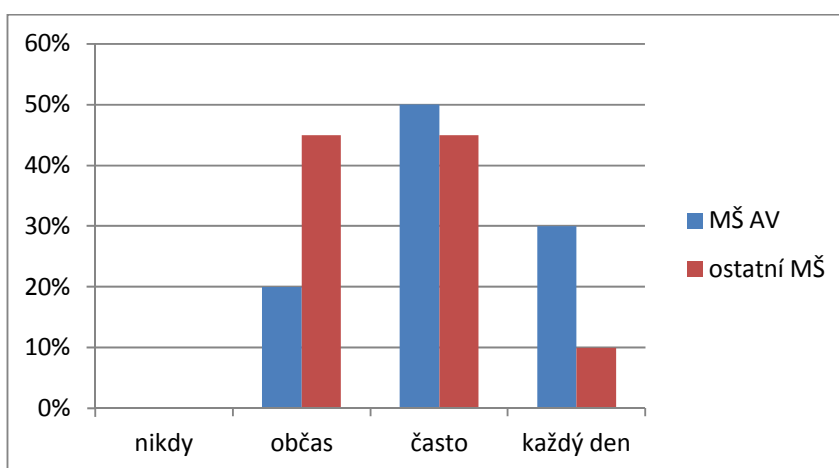

Graf č. 1: První setkání s hudbou

Zdroj: autorka práce

- Jak často si doma společně zpíváte:

MŠ bez speciálního zaměření	MŠ zaměřená na hudební aktivity
Nikdy – 0 %	Nikdy – 0 %
Občas – 20 %	Občas – 45 %
často – 50 %	Často – 45 %
každý den – 30 %	každý den – 10 %

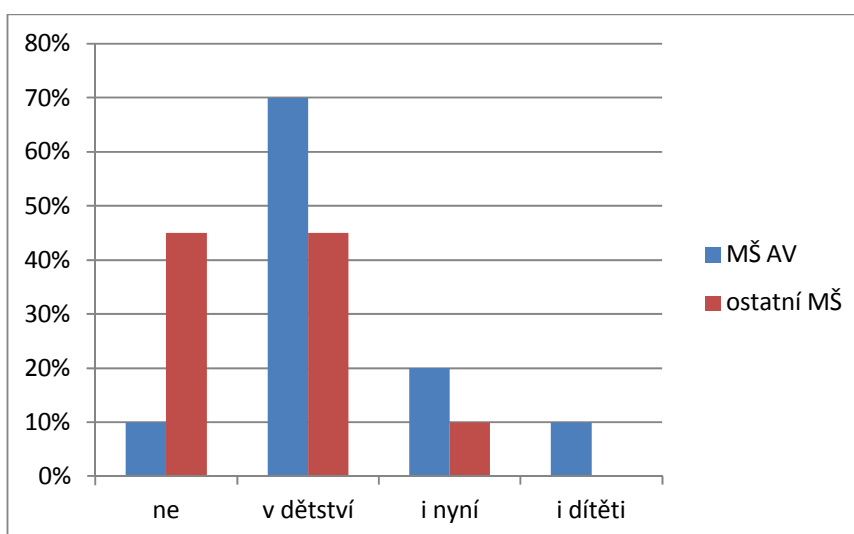

Graf č. 2: Zpěv doma

Zdroj: autorka práce

- Umíte hrát na nějaký hudební nástroj?

MŠ bez speciálního zaměření	MŠ zaměřená na hudební aktivity
Ne – 10 % ano, v dětství jsem se učil/a, nyní již nehraji. – 70 % ano, hraji i nyní – 20 % Hrajete svému dítěti? – 10 %	Ne – 45 % ano, v dětství jsem se učil/a, nyní již nehraji. – 45 % ano, hraji i nyní – 10 % Hrajete svému dítěti? – 0 %

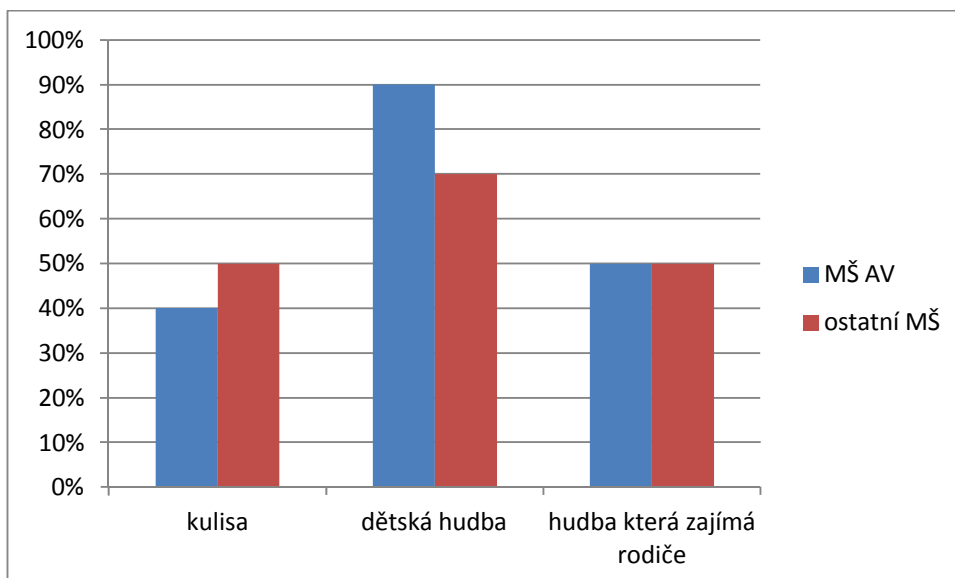
Graf č. 3: Hra rodičů na hudební nástroj

Zdroj: autorka práce

Z nástrojů byl nejvíce zastoupen klavír, kytara, zobcová flétna, rodiče v dětství hráli i na housle, akordeon, violoncello, příčnou flétnu. Pokud rodič hraje svému dítěti, přidává se dítě vždy zpěvem, tancem nebo pohybovým, rytmickým doprovodem.

- Posloucháte v přítomnosti dítěte hudbu:

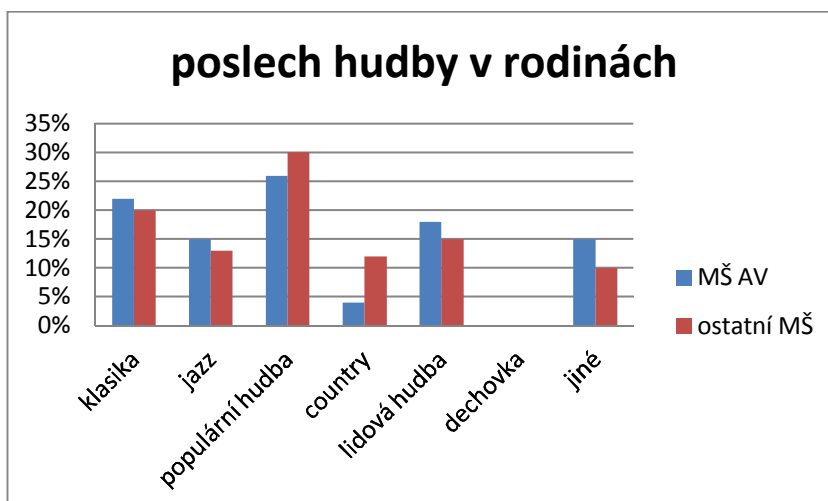
MŠ bez speciálního zaměření	MŠ zaměřená na hudební aktivity
jako kulisu – ve 40 % rodin hudbu určenou pro děti, dětské písničky – v 90 % rodin hudbu, která zajímá mě – 50 %	jako kulisu – v 50 % rodin hudbu určenou pro děti, dětské písničky – v 70 % rodin hudbu, která zajímá mě – 50 %

Graf č. 4: Poslech hudby v přítomnosti dítěte

Zdroj: autorka práce

- Jaký styl hudby posloucháte

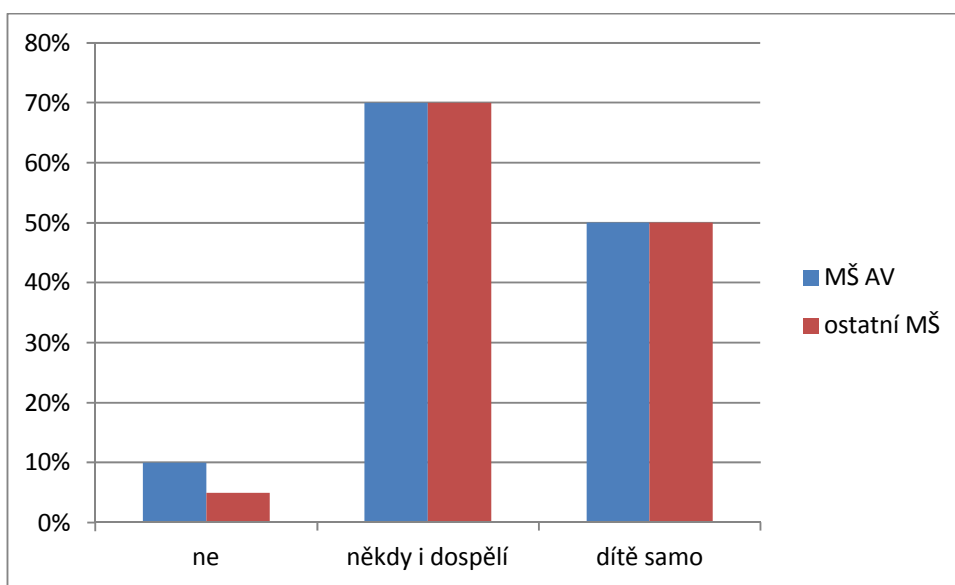
Graf č. 5: Poslech hudby v rodinách

Zdroj: autorka práce

V této otázce nebyly zásadní rozdíly, nejvíce se v rodinách poslouchá populární hudba, hudba klasická má také poměrně dobré zastoupení, dechovku neuvedl žádný z rodičů. Z jiných žánrů rodiče udávali nejčastěji rock, dále RnB, folk, funky, meditační hudbu, irský folklór, latinsko – americkou hudbu.

- Tančí se u Vás doma?

MŠ bez speciálního zaměření	MŠ zaměřená na hudební aktivity
Ne – 10 % ano, někdy se zapojí i dospělí – 70 % dítě si někdy tančí při hudbě – 50 %	Ne – 5 % ano, někdy se zapojí i dospělí – 70 % dítě si někdy tančí při hudbě – 50 %

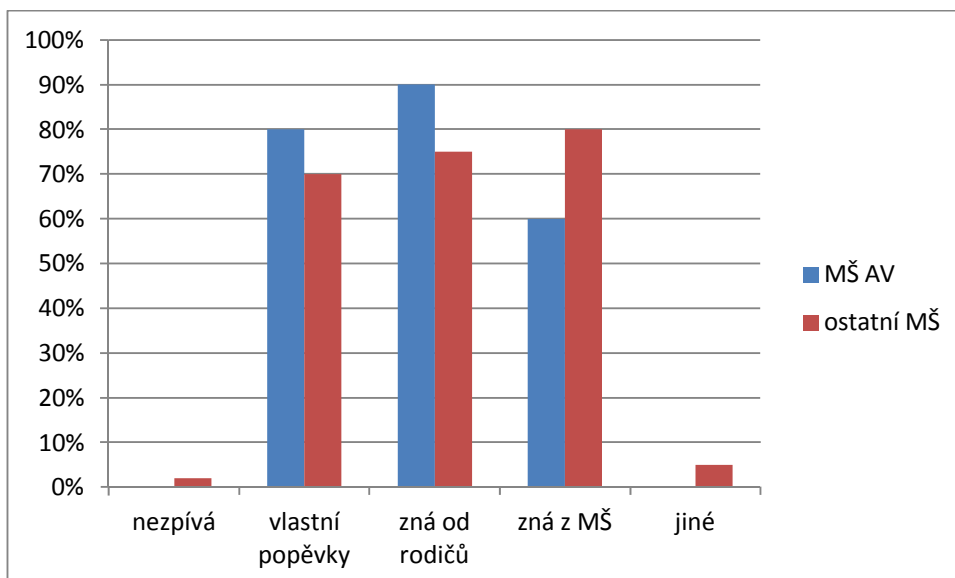

Graf č. 6: Tanec

Zdroj: autorka práce

- Vaše dítě doma zpívá:

MŠ bez speciálního zaměření	MŠ zaměřená na hudební aktivity
Nezpívá – 0 vlastní vymyšlené popěvky – 80 % písničky, které zná od vás – 90 % písničky, které zná z mateřské školy – 60 % jiné:	Nezpívá – v jedné rodině vlastní vymyšlené popěvky – 70 % písničky, které zná od vás – 75 % písničky, které zná z mateřské školy – 80 % jiné: z cd – 5 %

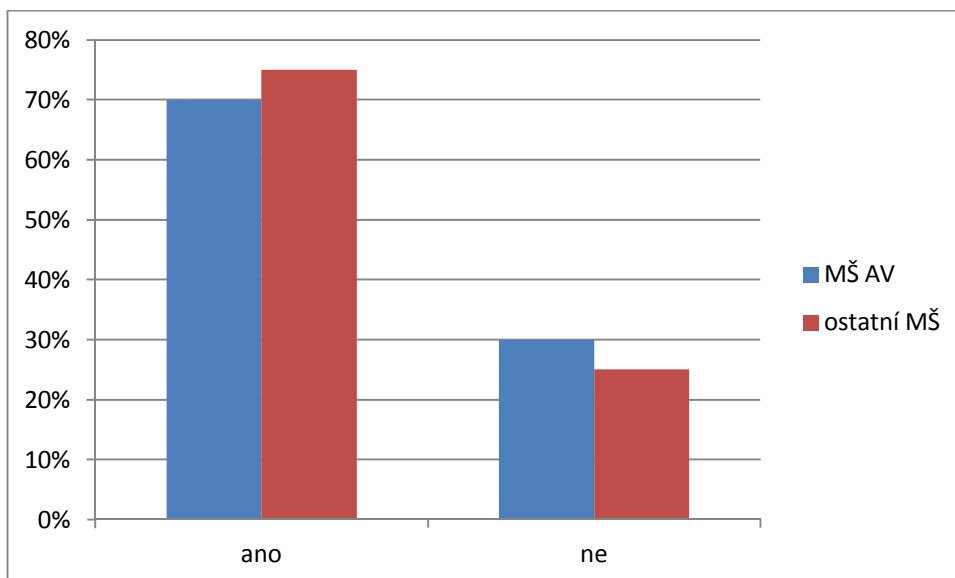
Graf č. 7: Zpěv dítěte

Zdroj: autorka práce

Rodiče z MŠ AV udávají podstatně menší množství písní, které zná dítě z mateřské školy, na rozdíl od hudebně zaměřených MŠ, zde převažují vlastní popěvky a písničky, které zná dítě z domova.

- Chodíte společně s dítětem na koncerty, do divadla?

MŠ bez speciálního zaměření	MŠ zaměřená na hudební aktivity
Ano – 70 %	Ano – 75 %
Ne – 30 %	Ne – 25 %

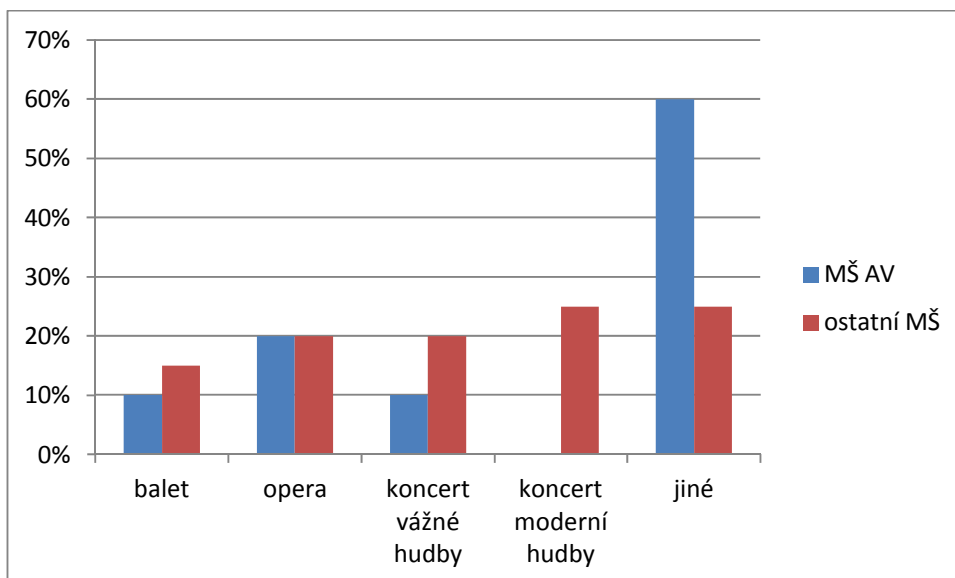

Graf č. 8: Kulturní akce

Zdroj: autorka práce

- Pokud ano, z které oblasti již má vaše dítě zkušenosti:

MŠ bez speciálního zaměření	MŠ zaměřená na hudební aktivity
Balet – 10 %	Balet – 15 %
Opera – 20 %	Opera – 20 %
koncert vážné hudby – 10 %	koncert vážné hudby – 20 %
koncert moderní hudby – 0 %	koncert moderní hudby – 25 %
jiné: dětská divadelní představení – 60 %	jiné: dětské divadlo 25 %, festivaly, baby punk, činohra

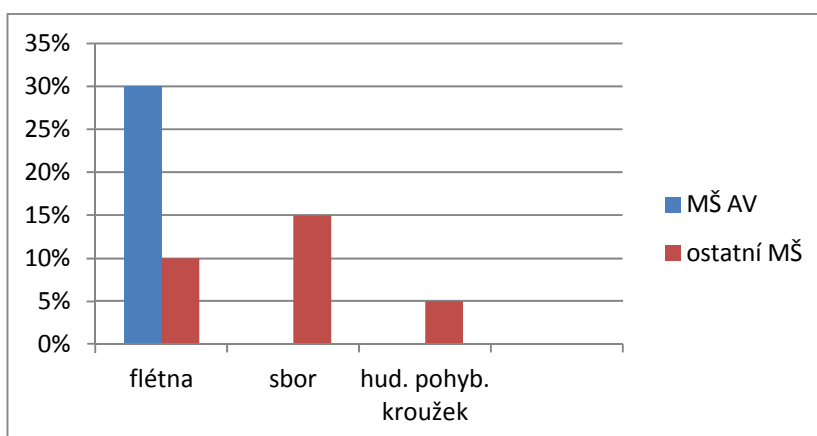

Graf č. 9: Zkušenosti dítěte

Zdroj: autorka práce

- Navštěvuje vaše dítě hudebně zaměřený kroužek, učí se hrát na hudební nástroj? Pokud ano, rozepište:

MŠ bez speciálního zaměření	MŠ zaměřená na hudební aktivity
Flétna v MŠ – 30 %	Flétna – 10 % Sbor 15 % Hudebně pohybový kroužek – 5 %

Graf č. 10: Hudební kroužky

Zdroj: autorka práce

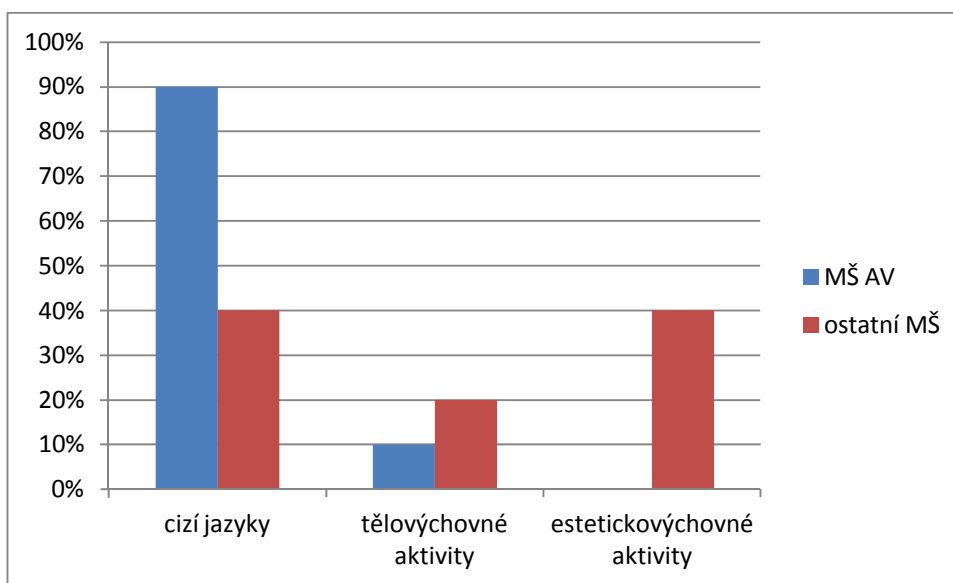
- Seřad'te oblasti podle toho, jak důležité jsou podle vás pro budoucnost vašeho dítěte (1 = nejdůležitější, 3 = nejméně důležitá)

Cizí jazyky

Tělovýchovné aktivity

Estetické aktivity (hudební, výtvarné činnosti, divadlo...)

MŠ bez speciálního zaměření	MŠ zaměřená na hudební aktivity
90 % rodičů preferuje výuku cizích jazyků, estetické aktivity zvolilo na prvním místě 10 % rodičů, tělovýchovným aktivitám nepřirazuje zásadní význam ani jeden z rodičů	Poměr mezi výukou cizích jazyků a estetickými aktivitami je vyvážený, každou z variant umístilo na první místo 40 % rodičů, 20 % rodičů zvolilo na první místo tělovýchovné aktivity

Graf č. 11: Aktivity preferované rodiči dětí – MŠ hudební (červená) a nehudební (modrá)

Zdroj: autorka práce

- V jaké formě se Vaše dítě setkává s hudbou v mateřské škole? Hrají učitelky na hudební nástroj? Vypráví vám o tom vaše dítě? Prosím, rozepište:

V MŠ AV asi 30 % rodičů nevědělo, zda a v jaké podobě se jejich dítě s hudbou v MŠ setkává, byli to však rodiče menších dětí, které nechodily do školky dlouho. Ostatní rodiče zmiňovali klavír, flétnu a poslech reprodukováných dětských písniček. Menší část rodičů uvádí, že jim dítě o hudebních aktivitách vypráví, asi dvě třetiny dětí si doma zpívá písničky ze školky. V ostatních MŠ byli rodiče informovanější, nikdo neuvedl, že by nevěděl, jak hudební činnosti probíhají, velká část rodičů zmiňovala i hru na dětské hudební nástroje a většina rodičů udávala, že jim dítě vypráví o hudebních aktivitách v MŠ, předvádí, co se naučilo, chce zpívat, hrát na nástroje, případně tančit i doma.

Vyhodnocení dotazníkového šetření v mateřské škole, která nemá speciální zaměření, ukázalo, že až na jednoho rodiče se všichni učili hrát na hudební nástroj, pouze dva rodiče ale hrají i nyní a jenom jeden z nich v přítomnosti dítěte. Dle vyjádření rodičů se doma často zpívá a dokonce i tančí. Rodiče však navštěvují jen málo kulturních představení pro děti, dle následného rozhovoru je důvodem spíše neznalost nabídky než nezájem. Většina rodičů upřednostňuje výuku cizích jazyků před estetickými i tělesnými aktivitami.

Při srovnání výsledků s mateřskými školami zaměřenými na estetickovýchovné aktivity byl výrazný rozdíl v umístění estetických aktivit na žebříčku hodnot v ohledu na vzdělání dětí. Zatímco v první, nehudební mateřské škole zvolilo na první místo estetické aktivity pouze 10 % rodičů, v mateřských školách propagujících hudební výchovu to bylo 40 % rodičů. Překvapivě se zde vyskytovalo více rodičů, kteří se v dětství na nástroj hrát neučili a ani nyní nehrají.

5.6.3 Vyhodnocení odpovědí učitelek MŠ

- Jaké je Vaše pedagogické, případně hudební vzdělání?

V MŠ AV má jedna učitelka vystudovanou SOŠPg, obě pak VOŠPg, další hudební vzdělání nemají, jejich zaměření je spíše na sportovní aktivity. Učitelky ostatních MŠ mají vystudovanou SPgŠ, tři absolvovaly výuku klavíru na ZUŠ, jedna housle a jedna akordeon. Dvě učitelky hrají na kytaru, hrát se učily samy.

- Jaký podíl mají hudební činnosti ve vaší práci? Uveďte odhad v %.

Učitelky v MŠ AV uvádějí 20 %, ostatní MŠ 30–40 %

- Využíváte ve Vaší práci projektovou metodu? Jak projekty probíhají? Příklady...

Učitelky v MŠ AV neznaly termín projektová metoda, odpovídaly nejistě, v závěru se shodly, že pracují spíše s integrovanými bloky, hudební činnosti jsou zastoupeny v menší míře. Ostatní MŠ realizují projekty též v rámci integrovaných bloků, které často vyústí v celoškolské akci, většinou ve spolupráci a s účastí rodičů. Převažují zde hudební činnosti. (Masopust, Vítání jara, Zahradní slavnost, Rozloučení s předškoláky...)

- Jakým způsobem probíhají nejčastěji poslechové činnosti? Jak často?

Učitelky MŠ AV uvádějí jako poslechové činnosti využití hudby při cvičení – pohybová reakce na melodii, rytmus. Dále pak poslech dětských písní z cd jako kulisa nebo při odpočívání dětí. Ostatní MŠ uvádějí řízené činnosti, kdy skupina poslouchá skladbu se zadáním úkolu a aktivní poslech spojený s pohybem, rytmickým nebo instrumentálním doprovodem. Někdy poslech na přání dětí při spontánních činnostech.

- Používáte při činnostech s dětmi reprodukovanou hudbu? Uveďte příklady...

Učitelky ze všech MŠ uvádějí poslech umělých a lidových písní pro děti, případně taneční hudbu.

- Hrajete dětem sama na hudební nástroj? Který? Jak často?

V MŠ AV hrají učitelky na klavír jednou až dvakrát týdně, jedna z učitelek výjimečně i na flétnu, učitelky z ostatních MŠ uvádějí hru na klavír každý den, jiné nástroje spíše výjimečně.

- Kde získáváte další informace, kurzy, semináře... Které publikace využíváte?

Učitelky MŠ AV uvádějí nakl. Portál – knihy i semináře., nakl. Grada, časopis Informatorium. Učitelky ostatních MŠ uvádějí větší rozsah zdrojů – akce České Orffovy společnosti, společnosti Artama, NIDV, Portál, Nadace Múzické výchovy. Z publikací uvádějí Českou Orffovu školu, zpěvník Malým zpěváčkům, zpěvníky Pavla Jurkoviče, publikace J. Rákosníkové, L. Kurkové a další.

- Ve které z hudebních činností, prováděných s dětmi, pocítujete při své práci s dětmi největší nedostatky?

Učitelky shodně označují jako svůj největší nedostatek instrumentální činnosti, u esteticky zaměřených MŠ uvádí i poslechové činnosti.

- Považujete vytvoření dalších námětů na hudebně zaměřené činnosti, projekty v MŠ za přínosné pro Vaši práci?

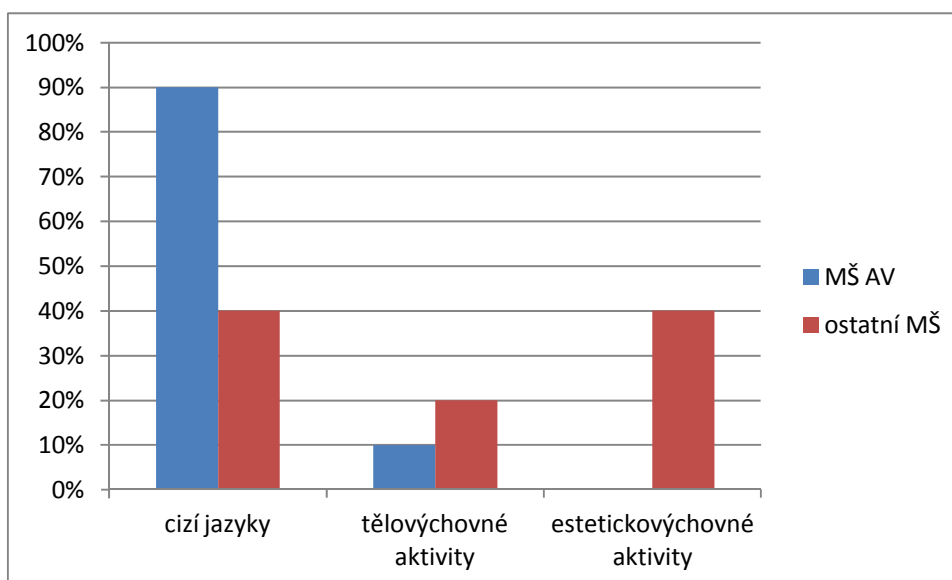
Učitelky všech MŠ se shodly na tom, že vytvoření návrhu projektů zaměřených na hudební činnosti v mateřské škole by bylo pro jejich práci přínosné.

5.6.4 Ověření naplnění cílů a zodpovězení výzkumných otázek

Cílem výzkumu bylo zjistit míru využití projektové metody při poslechových činnostech a její vliv na vnímání hudby ze strany dětí a rodičů v několika mateřských školách. Cíl se podařilo naplnit. Bylo potvrzeno, že v mateřských školách probíhají hudební činnosti na různé úrovni. Ověřila jsem možnost ovlivnění míry zájmu rodičů o hudební aktivity při využití integrovaných hudebních činností, prozkoumala způsob a frekvenci provádění poslechových činností ve zkoumaných mateřských školách a pokusila jsem se získat informace o hudebním zázemí v rodinách dětí.

Stanovená výzkumná otázka zněla: Je možné využitím projektové metody v hudebních činnostech změnit pohled na význam hudby v rodinách dětí?

Po srovnání výsledků dotazníkového šetření a provedených interview mohou potvrdit, že využívání projektů, projektové metody, zaměřené na hudební činnosti, kladně ovlivňuje pohled rodičů na význam hudby v životě jejich dětí. V mateřských školách, kde hudební výchova formou projektů probíhá, výrazně narůstá zájem rodičů o hudební aktivity (viz graf č. 11)

Způsob a frekvence provádění hudebních činností z velké části záleží na přístupu ředitelky a pedagogů MŠ. Ředitelky obou hudebně zaměřených mateřských škol kladou na hudební činnosti velký důraz, při výběru nových pedagogů přihlíží mimo jiné i na hudební schopnosti a zájmy adeptů. Metody integrativního vyučování a projektové metody jsou v hudebních činnostech v těchto MŠ dostatečně používány, v instrumentálních a poslechových činnostech pociťují některé učitelky nedostatky.

Učitelky v MŠ Akademie věd jsou spíše sportovního zaměření, hudební činnosti probíhají v mateřské škole spíše okrajově, metody integrativního vyučování ani projektová metoda není při poslechových ani dalších hudebních činnostech dostatečně využívána. Učitelky pociťují největší nedostatky v instrumentálních činnostech.

V MŠ AV je specifická struktura vzdělanosti rodičů, zaměstnanců Akademie věd ČR. Ve všech případech jeden z rodičů, v 90 % i druhý rodič mají vysokoškolské vzdělání. Předpokládám, že výsledky výzkumu nebudou zcela validní, vzhledem k malému a nerovnoměrnému počtu respondentů z obou variant mateřských škol i ke specifickému výběru rodičů v MŠ AV.

Hudební zázemí v rodinách není příliš uspokojivé. Většina rodičů plánuje nebo již zajistila dětem hudební kroužky, navštěvují společně kulturní akce, domácí muzicírování se zapojením celé rodiny je však spíše výjimkou.

Zajímá mě další výzkum korelace mezi hudebním vzděláním v dětství a hrou na nástroj v dospělosti. Velká část rodičů se v dětství učila hrát, ale nyní již nehraje. Co je hlavním důvodem?

Další oblastí vhodnou pro následný výzkum jsou odpovědi rodičů na otázku č. 7: Odkud zná Vaše dítě písničky, které zpívá? V odpovědích rodičů z hudební a nehudební MŠ jsou velké rozdíly. Je to jen domněnka rodičů nebo skutečná situace? Tyto další výzkumy by ale byly výrazným odklonem od cíle mé práce.

5.7 Vytvoření pedagogických projektů

Smyslem je vytvořit návrh pedagogických projektů využívajících propojení výtvarných, hudebně-pohybových, rytmických a dalších hudebních i nehudebních činností, směřující k aktivnímu poslechu skladby, využití orffovských nástrojů i netradičních materiálů a pomůcek.

5.7.1 Průběh

Projekt Plave rybka po rybníčku

Hlavní poslechová skladba: C. Saint-Saëns - Karneval zvířat – Akvárium

Časová dotace: projekt bude probíhat v listopadu, v dopoledním bloku po dobu jednoho týdne, jednotlivé činnosti budou realizovány s ohledem na zájem a míru soustředění dětí.

Dílčí cíl: učit děti nebát se experimentovat se zvukem, poznat nové možnosti hudebního vyjadřování, zařadit vlastní doprovod k prezentované skladbě.

Průběh projektu:

V mateřské škole se věnujeme tematickému celku „Vodní svět“, děti pozorovaly rybky v místním rybníčku, vyprávěly si o rybách, které viděly, o jejich životním prostředí, prohlížely encyklopedie... Projekt je volným pokračováním dosavadních aktivit.

Úvodní aktivita - malování ryb

Děti mají na výběr různé formáty balicího papíru, temperové barvy. Navozují představu vodního světa, povídáme si, jaký tvar, jakou barvu by mohly ryby mít. Děti mohou malovat ryby skutečné nebo podle vlastní fantazie.

Rybník

Na koberec ve třídě rozložíme papírové rybky, které děti vyrobily. Překryjí je igelitovou fólií. Děti se rozestoupí kolem dvou protilehlých stran fólie (břeh rybníka), na dálku se pokouší najít svoji rybku, zkusíme hledat podle barev, velikosti, tvaru. Posadíme se na paty a zkusíme zvedat folii v malých vlnkách, nejprve všichni dohromady, pak vyzkoušíme posílat vlnu z jedné strany na druhou. Naučím děti básničku o rybce:

Plave rybka po rybníčku,
Nemá žádnou pokladničku.
Kam penízky ukládá?
Na břicho a na záda.

Posíláme vlnu společně s verši. Po chvilce přidám melodii, děti opakují formou ozvěny, stále s posíláním vln.

novým zaměřením. Zajímavé připomenutí formou hudební chvilky bude pro děti stejná činnost, ale v určitém časovém rozpětí, např. po několika týdnech, si poslech jistě rády zopakují. Závěrečný koncert byl pro děti velice významnou aktivitou, podpořil jejich sebevědomí a jistě byl dalším krůčkem probouzejícím jejich zájem o hudbu.

Projekt Na návštěvě u zvířátek

Hlavní poslechové skladby: C. Saint-Saëns - Karneval zvířat – Slon, Labuť, Slepice a kohouti

Časová dotace: krátkodobý projekt, proběhne v únoru, dva dny po sobě, vždy v dopoledním bloku činností

Dílčí cíl: - rozvoj schopnosti vnímat a naslouchat, učit se, že reakcí na hudbu může být pohybové i výtvarné vyjádření

Průběh projektu:

Seznámení se zvířaty

Po třídě rozmístím zvířata z vybraných skladeb (slona, slepici, kohouta, kuře a labuť) v nejrůznějším provedení (obrázky, fotografie, plastové modely, plyšáky...) Děti se procházejí v prostoru, hledají zvířata, snaží se zapamatovat co nejvíce detailů.

Zvířata si přineseme doprostřed třídy, rozdělíme na tři hromádky. Posadíme se s dětmi okolo a povíme si, co všechno víme o vlastnostech, způsobu života těchto zvířat, kde jsme se s nimi setkali... zkusíme se pohybovat jako slon, slepice, letět elegantně jako labuť – zatím s jednoduchým improvizovaným klavírním doprovodem.

Ze skupiny orffovských nástrojů děti vyberou, který by se hodil pro které zvíře (slon – buben, tamburína, drůbež – dřívka, labuť – triangel, flétna...) Zahrajeme si ukázky, kdo chce, vyzkouší... Jedno nebo dvě děti si vyberou nástroje a zahrají, ostatní zkusí poznat, o které zvíře jde, se zavřenýma očima. Po zvukové ukázce ukáží obrázek zvířete, které jim zvuky připomínaly. Obrázek zástupce každé skupiny, tedy slona, labuť a drůbeže si pověsíme na zeď.

Kdo to je?

Nyní dětem pustím cd s ukázkami skladeb z Karnevalu zvířat, děti budou pohybově předvádět, které zvíře, podle nich, skladba připomíná. Předvádí všichni najednou v prostoru.

Další variantou je rozdělení dětí na tři skupiny, každá si hlídá pouze „svoje“ zvíře a pohybuje se s jeho hudbou. Když hraje hudba jiného zvířete, usadí se na kraji koberce a pozorují ostatní. Pro tuto aktivitu použijí pouze kratší úryvky skladeb.

Poslední poslech bude propojen s výtvarnou činností. Děti si mohou vybrat způsob výtvarného zpracování – temperové nebo vodové barvy, suchý pastel, pastelky, uhel; malovat budou na větší formát balicího papíru. Malovat mohou cokoli – čáry, stopy, skvrny, abstraktní i konkrétní věci – všechno je správně. Předem upozorním na časový limit – délku skladby. Tím bych ráda podpořila jednoduché, abstraktní zpracování, nebude čas na detaily. Při tvoření by děti měly reagovat na poslouchanou skladbu. Pro novou skladbu si mohou vzít nový papír nebo pokračovat na stejném papíru.

Na závěr se s dětmi opět posadím a nechám je hovořit o jejich výtvoru. Uspořádáme výstavu obrázků a fotografií z průběhu projektu.

Pro děti, které poslech zaujal, a budou si chtít skladby později připomenout, připravím „zvířecí schovávanku“ – malé figurky zvířátek schovám do pytlíčku a děti budou mít za úkol pomocí hmatu vybrat zvíře, jehož skladba právě zní. Tato aktivita bude součástí volných ranních činností dětí.

Reflexe:

První část projektu proběhla v příjemné tvůrčí atmosféře. Děti se zaujetím sdělovaly své zážitky s danými zvířaty, pohybovému ztvárnění zvířat jsme se museli chvíli věnovat, děti samy opravovaly kamarády, např. pokud pohyb labutě nebyl dostatečně ladný.

Při zadání výtvarného úkolu projevilo několik dětí obavy, že je úkol příliš těžký. Zdůraznila jsem, že nemalujeme dané zvíře, ale takový obrázek, který by se zvířeti líbil, který by je potěšil, společně jsme se zamýšleli také nad výběrem barev. Můj první dojem z malování nebyl příliš pozitivní, děti se zdály být nejisté, měla jsem obavy, že jsem úkol špatně vysvětlila. Když jsem ale později spojila práce jednotlivých dětí, téměř

na všech se projeví rozdíly při ztvárnění jednotlivých zvířat, které, podle mého názoru, dobře vyjadřují i prožitek dětí.

Projekt O rozkvetlé jabloňce

Hlavní poslechová skladba – Ilja Hurník – „O rozkvetlé jabloni“

Časová dotace: projekt bude probíhat v říjnu, v dopoledním bloku činností po dobu jednoho týdne, začneme poslechem skladby a poté zařadíme další činnosti.

Dílčí cíl: naučit se rozlišovat barvu zvuku jednotlivých hudebních nástrojů, poznat a pojmenovat hudební nástroje na základě sluchového a zrakového vnímání.

Stručný obsah pohádky: Nástroje zůstaly po zkoušce orchestru opuštěné ve školní třídě a z okna uviděly rozkvetlou jabloň a chtěly ji hudbou vymalovat. Celou pohádkou provádí kontrabas, který uvádí hru jednotlivých nástrojů a hodnotí jejich výkony. Klavír, harfa, flétna, hoboj, klarinet, trubka, pozoun; každý nástroj zkouší vymalovat svými tóny jabloňku v nějaké situaci. Klavír s harfou jabloň v dešti, trubka si představuje, jak pod jabloní stojí kočárek, v něm budoucí šofér autobusu a ten troubí, flétna si zpívá písničku o sladkých jablíčkách... Kdo vymaloval jabloňku nejlépe se nedozvíme, každý zvolil svůj způsob a každý je něčím krásný. V závěru pohádky se všechny nástroje přidají do společné skladby a oslavují krásu jabloňky společnou hrou.

Průběh projektu:

V projektu „O jabloňce“ budou nejstarší děti v roli učitelů, první část projektu proběhne tedy s menší skupinou 6-8 dětí, v druhé části se již přidají i ostatní.

Seznámení s pohádkou, první poslech

Připravím si obrázky jednotlivých nástrojů, i toho, co zvuk nástrojů v pohádce představuje. Prohlédneme si s dětmi obrázky...jsou z pohádky...o čem by mohla pohádka být? Kdo pozná něco na obrázku? Kdo umí předvést, jak se na nějaký nástroj hraje?

Poslech pohádky – děti se snaží ukazovat obrázek nástroje, který hraje, přiřadit obrázek toho, co nástroj ztvárňuje.

Čím bychom mohli jabloňku potěšit my?

Dětem dám čas na vymýšlení, mohou se poradit doma, přinést něco, co souvisí s jabloňkou, vzpomenout si na básničku, písničku, namalovat obrázek...

Snažíme se potěšit jabloňku

V tuto chvíli přichází propojení aktivit i se skupinou mladších dětí. Ještě neznají poslechovou skladbu, ale připojí se do aktivit starších, o jablkách přeci také něco znají...

Já sama navrhnu dětem několik možností aktivit, které proběhnou během týdne, jako doplnění činností iniciovaných dětmi.

Naučíme se básničku M. Černíka:

„Dvacet, třicet jablíček

Drží se pěvně větvíček.

A když je to unaví

Hop! Seskakují do trávy.“

Přečteme si knížku E. Petišky – Pohádka o jabloňce

Připomeneme si píseň „Měla babka čtyři jabka“ a naučíme se tancovat mazurku.

V oblasti grafomotoriky procvičíme krouživé pohyby - kreslíme jablka na velký formát, domalujeme velký strom, jablíčka na něj přilepíme.

Nechám dostatečný čas na vlastní vyjádření dětí, které něco přinesly, znají píseň, báseň o jabloni, využijeme dětské náměty k další práci...

Dokázali jsme jabloňku potěšit? Dětem dopřeji čas na vlastní reflexi.

Poslední den – představení pro nejmenší děti

Nyní skupina nejstarších dětí, v roli učitelů zorganizuje poslech pro mladší kamarády. K dispozici mají původní obrázky, z domova přinesu housle a příčnou flétnu. Nejprve si pohádku ještě jednou poslechneme s nejstaršími dětmi, připomeneme názvy nástrojů, přiřadíme obrázky. Děti si rozeberou obrázky jednotlivých nástrojů i toho, co nástroje svou hrou představují. V průběhu poslechu ukazují mladším dětem.

Vzpomínání

Po pár dnech si ještě připomeneme, jak to bylo s hudebními nástroji. Rozdám pracovní listy (viz přílohu strana IV) – děti při poslechu skladby nalepí obrázky nástrojů

dle posloupnosti skladby, vybarví, dokreslí vlastní obrázky – jakým způsobem daný nástroj jabloňku „vymaloval“?

Na závěr uděláme výstavu dětských obrázků pro rodiče, připomeneme si, který nástroj měl jakou představu, a ukážeme, co se komu povedlo pěkně namalovat. Pro rodiče zveřejníme odkaz, kde si mohou skladbu poslechnout, mohou zapůjčit cd.

Reflexe: při poslechu hudební pohádky děti trochu mátl kontrabas, který je v pohádce stále zmiňován, ale jeho zvuk slyšet není. Je důležité zdůraznit, že hledáme obrázky nástrojů, které hrají. Většina dětí reagovala i na domácí úkol, objevily se křížaly, jablíčka, knížka s říkadly a jedno z dětí doneslo i knihu, kterou jsem měla i já připravenou, čehož jsem s radostí využila. Někteří rodiče se o pohádku zajímali a poslouchali i doma s dětmi.

5.7.2 Shrnutí výsledků projektů a další doporučení

Projekt by měl být nepřenositelný, měl by být „ušitý na míru“. V případě každého projektu vycházíme z vnějších podmínek, mezi něž patří technické vybavení, prostorové možnosti, důležitým aspektem je i personální obsazení a zájem pedagogů i okolí. Vytvoření návrhů projektů by mělo tedy být pouze námětem, ze kterého lze čerpat, nikoli přesným návodem.

Při realizaci projektů jsem přihlížela k individuálním potřebám dětí, vycházela z jejich aktuálního zájmu o činnosti. Uvědomila jsem si důležitost získání zájmu a zapojení ostatních pedagogů. Pokud na projektu dokáže spolupracovat více učitelek, je to jistě přínosem pro děti i pro celkové klima školy.

6 Závěr

V bakalářské práci jsem se zabývala tématem využití projektové metody při poslechových činnostech v mateřských školách. Zjišťovala jsem souvislost mezi hudebně výchovnou aktivitou mateřské školy a pohledem na hudební činnosti ze strany rodičů dětí. V závěru práce jsem shrnula výsledky šetření a potvrdila, že došlo k potvrzení stanovené hypotézy. Vypracovala jsem návrhy tří projektů a realizovala je v praxi mateřské školy.

Domnívám se, že realizace podobných projektů zaměřených na poslechové činnosti by mohla mít své místo v programu i jiných mateřských škol. Dle mého názoru je oblast poslechových činností zatím v mateřských školách málo využívána, většina učitelek nemá dostatek zkušeností, jak pracovat s poslechovou skladbou, ani nemají přehled o skladbách vhodných pro aktivní poslech předškolních dětí. Rodiče, kteří mají zájem o hudební vzdělání svých dětí, mohou využít nabídek různých hudebních společností, které pořádají dílny a semináře zaměřené například na seznámení s orchestrem nebo s některými uměleckými díly. Základní impuls pro podobné aktivity by ale měl, v ideálním případě, vycházet z mateřské školy, kde mají učitelky možnost oslovit širší spektrum rodin.

Rodiče dětí, se kterými jsem realizovala projekty, byli velice vstřícní a aktivně se zajímali o dění v mateřské škole. Vhodným působením na děti i rodiče by bylo možné uhájít prostor, který hudbě a hudebním činnostem jednoznačně patří. Jednou z vhodných metod je jistě i pedagogický projekt. Při hodnocení výsledků výzkumu a realizaci projektů jsem si opět uvědomila, že čas a energie věnovaná dětem není zbytečná. I v dnešní době, kdy zaměření většinové společnosti směřuje spíše k výkonům, než prožitku, má umění svoji velkou moc, které je třeba využít.

Hudba mi byla vždy dobrým průvodcem, v těžkých chvílích snad i záchranou a byla bych velice ráda, kdyby podobný záchranný člun měli i všichni ostatní. Snad jsem k tomu i vytvořením své bakalářské práce přispěla.

7 Seznam odborné literatury:

- AŠENBRENEROVÁ, I. *Camille Saint – Saëns Karneval zvířat (analýza a didaktické využití)*. Ústí nad Labem, 2011.
- BRTNOVÁ ČEPIČKOVÁ et al. *Kapitoly z předškolní pedagogiky III*. Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně, 2007.
- COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování*. Praha : Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0.
- JURKOVIČ, P. *Od výkřiku k písničce*. Praha : Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3.
- KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení a vyučování*. Praha : Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-0192-2.
- KAŠOVÁ, J. et. Al. *Škola trochu jinak. Projektové vyučování v teorii i praxi*. Kroměříž : Iuventa, 1995.
- KODEJŠKA, M. – VÁŇOVÁ, H. *Hudební výchova dětí předškolního věku I. Hudební schopnosti*. Praha : SPN, 1989. ISBN 80-7066-035-X.
- KODEJŠKA, M. *Hudební výchova dětí předškolního věku II. – Hudební prostředí v rodině a mateřské škole*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 1991. ISBN 80-7066-488-6.
- KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dětí předškolního věku*. Praha : UK v Praze- PedF, 2002. ISBN 80-7290-080-3.
- KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. Praha : Grada Publishing a.s., 2008. ISBN 978-80-247-1568-1.
- KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno : Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4142-0.
- KURKOVÁ, L. *Dětská tvořivost v hudbě a pohybu*. Praha : SPN, 1981.
- OPRAVILOVÁ, E.; KROPÁČKOVÁ, J. *Studijní texty k předškolní pedagogice s úvodem do pedagogiky*. Praha : Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2005 ISBN 80-7290-251-2.
- OPRAVILOVÁ, E. – GEBHARTOVÁ, V. *Rok v mateřské škole, kurikulum předškolní výchovy*. Praha : Portál 2003. ISBN 80-7178-847-3.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

ROGGE, J. – U. *Výchova dětí krok za krokem*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-249-2.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha : Výzkumný ústav pedagogiky, 2006.

SEDLÁK, F. *Základy hudební psychologie*. Praha : SPN, 1990.

TICHÁ, A. *Učíme děti zpívat*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7178-916-X.

VALENTA, J. *Pohledy*. Praha : IPOS ARTAMA, 1993. ISBN 80-7068-066-0.

ZEZULA, J., JANOVSKÁ, O. a kolektiv *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha : SPN, 1990

Elektronické zdroje

NÁDVORNÍKOVÁ, H. Pedagogické projekty v práci mateřských škol. *Metodický portál: Články*[online]. 29. 11. 2004, [cit. 2013-06-16]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/130/PEDAGOGICKE-PROJEKTY-V-PRACI-MATERSKYCH-SKOL.html>>. ISSN 1802-4785.

8 Přílohy

Dotazník pro rodiče.....	I.
Otázky pro interview s učitelkami.....	III.
Pracovní list k pohádce O jabloňce.....	IV.
Ukázka práce dětí – pracovní listopad.....	V.
Ukázka práce dětí – projekt „Na návštěvě u zvířátek“.....	VI.

DOTAZNÍK PRO RODIČE DĚTÍ

Věk dítěte:

Pohlaví dítěte:

Dotazník vyplňuje (nehodící se škrtněte): matka – otec

Zakroužkujte jednu nebo více odpovědí, které nejlépe odpovídají danému tvrzení. V případě potřeby se, prosím, rozepište...

- Kdy se podle Vás vaše dítě poprvé setkalo s hudbou?
 - a) již před narozením
 - b) od malička v rodině
 - c) v mateřské škole
 - d) nikdy
- Jak často si doma společně zpíváte:
 - a) nikdy
 - b) občas
 - c) často
 - d) každý den
- Umíte hrát na nějaký hudební nástroj?
 - a) ne
 - b) ano, v dětství jsem se učil/a, nyní již nehraji. Který nástroj:
 - c) ano, hraji i nyní. Který nástroj:
Hrajete svému dítěti?
Přidává se dítě zpěvem, tancem apod.?
- Posloucháte v přítomnosti dítěte hudbu:
 - a) jako kulisu
 - b) hudbu určenou pro děti, dětské písničky
 - c) hudbu, která zajímá mě
 - d) jiné... prosím, upřesněte:
- Jaký styl hudby posloucháte
 - a) klasika
 - b) jazz
 - c) populární hudba
 - d) country
 - e) lidová hudba
 - f) dechovka
 - g) jiné...

- Tančí se u Vás doma?
 - a) ne
 - b) ano, někdy se zapojí i dospělí
 - c) dítě si někdy tančí při hudbě
- Vaše dítě doma zpívá:
 - a) nezpívá
 - b) vlastní vymyšlené popěvky
 - c) písničky, které zná od vás
 - d) písničky, které zná z mateřské školy
 - e) jiné:
- Chodíte společně s dítětem na koncerty, do divadla?
 - a) ano
 - b) ne
- Pokud ano, z které oblasti již má vaše dítě zkušenosti:
 - a) balet
 - b) opera
 - c) koncert vážné hudby
 - d) koncert moderní hudby
 - e) jiné:
- Navštěvuje vaše dítě hudebně zaměřený kroužek, učí se hrát na hudební nástroj? Pokud ano, rozepište:
 - Seřaďte oblasti podle toho, jak důležité jsou podle vás pro budoucnost vašeho dítěte (1=nejdůležitější, 3=nejméně důležitá)
 - Cizí jazyky
 - Tělovýchovné aktivity
 - Estetické aktivity (hudební, výtvarné činnosti, divadlo...)
 - V jaké formě se Vaše dítě setkává s hudbou v mateřské škole? Hrají učitelky na hudební nástroj? Vypráví vám o tom vaše dítě? Prosím, rozepište:

OTÁZKY PRO INTERVIEW S UČITELKAMI MŠ

Jaké je Vaše pedagogické, případně hudební vzdělání?

Jaký podíl mají hudební činnosti ve vaší práci? Uveďte odhad v %.

Využíváte ve Vaší práci projektovou metodu? Jak projekty probíhají?

Příklady...

Jakým způsobem probíhají nejčastěji poslechové činnosti? Jak často?

Používáte při činnostech s dětmi reprodukovanou hudbu? Uveďte příklady...

Hrajete dětem sama na hudební nástroj? Který? Jak často?

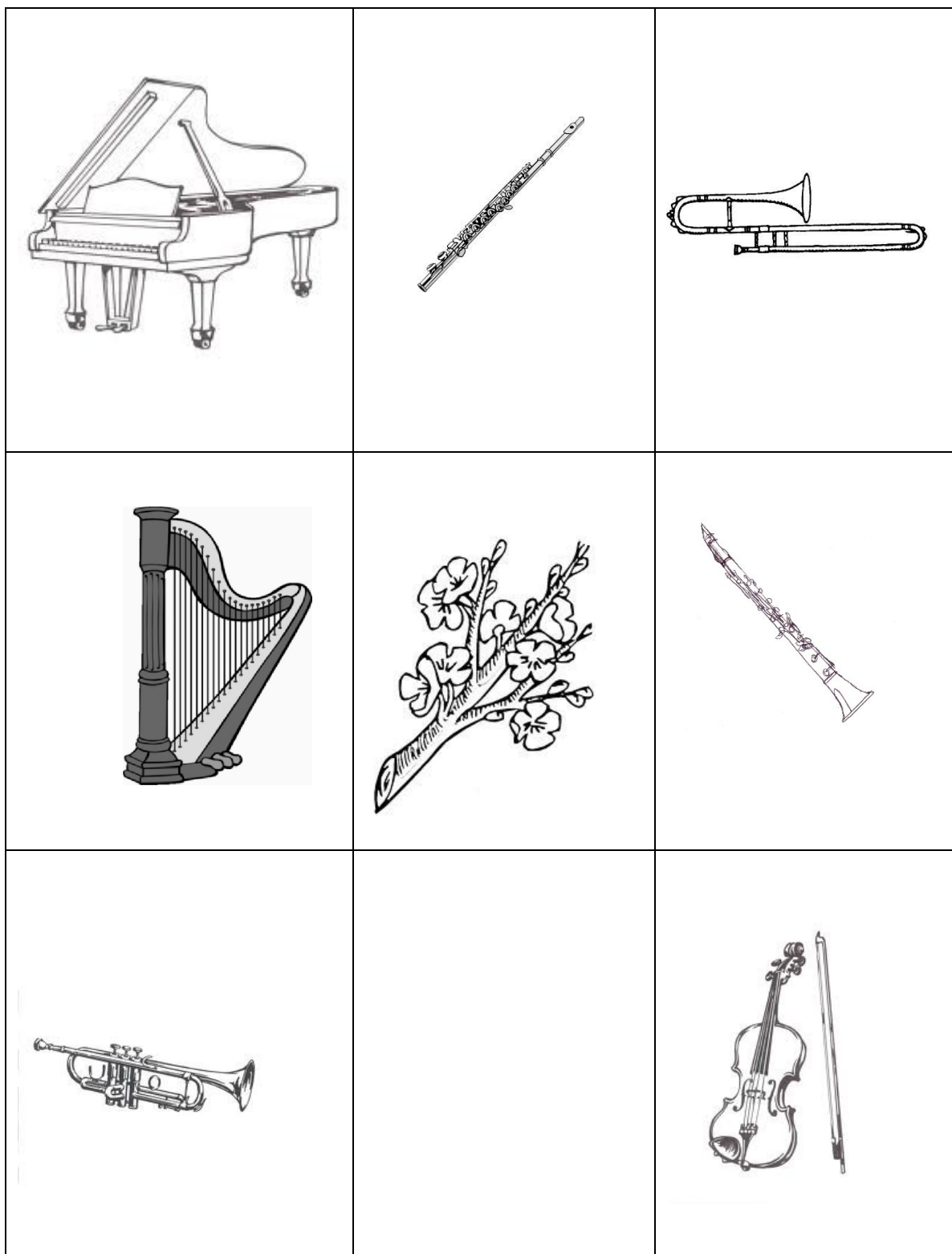
Kde získáváte další informace, kurzy, semináře... Které publikace využíváte?

Ve které z hudebních činností, prováděných s dětmi, pocítujete při své práci s dětmi největší nedostatky? Zaškrtněte:

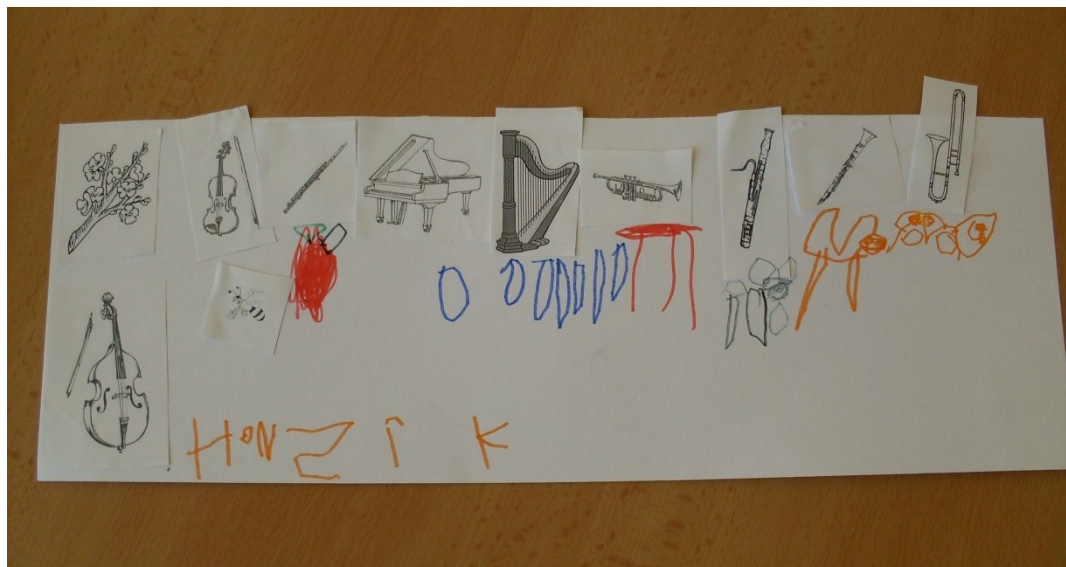
pěvecké instrumentální hudebně pohybové poslechové

Považujete vytvoření dalších námětů na hudebně zaměřené činnosti, projekty v MŠ za přínosné pro Vaši práci?

Pracovní list k Pohádce O rozkvetlé jablonce

Ukázka zpracování pracovního listu k Pohádce o rozkvetlé jabloni

Ukázka výtvarných prací k projektu „Na návštěvě u zvířátek“

